

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

Prírodovedecká fakulta

**KOMPLEXNÁ GEOGRAFICKÁ
CHARAKTERISTIKA OBCE NOVOŤ
S DÔRAZOM NA ŽIVOTNÉ STRATÉGIE JEJ
OBYVATEĽOV**

2010

Bc. Marek ŠIŠOLÁK

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

Prírodovedecká fakulta

Katedra humánnej geografie a demogeografie

**KOMPLEXNÁ GEOGRAFICKÁ
CHARAKTERISTIKA OBCE NOVOŤ
S DÔRAZOM NA ŽIVOTNÉ STRATÉGIE JEJ
OBYVATEĽOV**

Diplomová práca

Bc. Marek ŠIŠOLÁK

Študijný program: Humánna geografia v administratíve

Študijný odbor: 4.1.35 Geografia

Vedúca diplomovej práce: Mgr. Alena Rochovská, PhD.

BRATISLAVA 2010

Prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry.

V Bratislave, 28. 7. 2010

.....

Bc. Marek Šišolák

Pod'akovanie

Ďakujem Mgr. Alene Rochovskej, PhD. za odbornú pomoc, cenné rady, priateľsky prístup a podporu pri tvorbe tejto diplomovej práce.

Zároveň ďakujem rodine a všetkým, ktorý mi boli nápomocní.

ABSTRAKT

ŠIŠOLÁK, Marek: Komplexná geografická charakteristika obce Novot' s dôrazom na životné stratégie jej obyvateľov. [Diplomová práca]. Univerzita Komenského v Bratislave. Prírodovedecká fakulta; Katedra humánnej geografie a demogeografie. Školiteľka: Mgr. Alena Rochovská, PhD. Bratislava: Prírodovedecká fakulta UK, 2010. 76 s., 7 s. príloh (98 878 znakov).

Obec Novot' bola založená 11. júna 1691. V súčasnosti patrí do okresu Námestovo a ten v rámci Slovenskej republiky do Žilinského kraja. Ide o prihraničnú marginálnu obec s počtom obyvateľov 3 321 k 31. 12. 2008. Pri rozširovaní poznatkov o danej obci som sa okrem iného zaoberal fyzicko-geografickými charakteristikami obce. Avšak najväčší dôraz bol kladený na humánno-geografickú analýzu a skúmanie stratégií obyvateľov v rámci projektu APVV s názvom: Jedno miesto – veľa svetov: geografická variabilita životných stratégií v slovenskej spoločnosti. Ten pozostával z vyhodnotenia dotazníkov a etnografického výskumu v obci. Výsledky prieskumu nám poskytujú zaujímavé informácie o obci a špecifikách správania jej obyvateľov. Týmito výsledkami vieme obohatiť predchádzajúcu charakteristiku a zhodnotiť tak danú situáciu v obci a tým poukázať na kvalitu života a životné stratégie jej obyvateľov, najmä vo vzťahu k chudobe.

Kľúčové slová: obec Novot', humánno-geografická analýza, kvalita života, životné stratégie

ABSTRACT

ŠIŠOLÁK, Marek: Complete geographical characteristics of village Novot' with accent on life-history traits of its citizens. [Master Thesis]. Comenius University in Bratislava. Faculty of Natural Sciences; Department of Human Geography and Demography. Supervisor: Mgr. Alena Rochovská, PhD. Bratislava: Faculty of Natural Sciences UK, 2010. 76 p., 7 p. annexes (98 878 characters).

The village Novot' was founded in 11th of June 1691. These days it is part of district Námestovo, which belongs to province of Žilina in Slovak Republik. It is borderline marginal village which had in 31. 12. 2008 3 321 inhabitants. During the distribution of knowledge about the village, I dealt, besides other also with physio-geographical characteristics. However, the main emphasis was laid on human-geographical analysis and examination of human strategies within the APVV project: One place – many worlds: geographical variability in life strategies in Slovak society. This consists of the questionnaires evaluation and ethno geographical research in the village. The results of the investigation give us interesting information about the village and specifics of inhabitant's behaviour. With these results we are able to enrich former characteristic and evaluate situation in the village and in this way point on the quality of the life and life strategies of its inhabitants, mainly in the relation to the poverty.

Key words: village Novot', human-geographical analysis, quality of the life, life strategies

OBSAH

ZOZNAM TABULIEK, GRAFOV, MÁP A OBRÁZKOV	8
Zoznam tabuliek	8
Zoznam grafov	9
Zoznam máp	10
Zoznam obrázkov	10
ÚVOD	11
1 ZHODNOTENIE LITERATÚRY A METODIKA PRÁCE	13
1.1 Ciele a metodika práce	13
1.2 Zhodnotenie literatúry	14
2 TEORETICKÉ ASPEKTY VYBRANEJ PROBLEMATIKY	16
3 GEOGRAFICKÁ ANALÝZA OBCE NOVOŤ	19
3.1 Poloha obce	19
3.2 Fyzicko – geografická charakteristika	21
3.2.1 Geologické, geomorfologické pomery	21
3.2.2 Hydrologické, klimatické a pôdne pomery	21

3.2.3 Rastlinstvo, živočíšstvo, ochrana prírody	23
3.3 História a vývoj obce	25
3.4 Socioekonomická geografická analýza	30
3.4.1 Doprava	30
3.4.2 Obyvateľstvo	34
3.4.3 Nezamestnanosť a pracovné príležitosti	45
3.4.4 Poľnohospodárstvo	47
4 ZHODNOTENIE VÝSLEDKOV DOTAZNÍKOVÉHO PRIESKUMU	50
4.1 Charakteristika dotazníkového prieskumu	50
4.2 Príjem a subjektívne vnímanie chudoby domácnosti	51
4.3 Výdavky a spotreba domácnosti	54
4.4 Poľnohospodárska alebo vedľajšia produkcia potravín	56
5 ZÁVER	60
6 SUMMARY	62
7 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	64
PRÍLOHY	

ZOZNAM TABULIEK, GRAFOV, MÁP A OBRÁZKOV

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Zrážky v oblasti katastrálneho územia Novot'

Tabuľka 2 Dopravné ukazovatele obce Novot'

Tabuľka 3 Vývoj počtu obyvateľov obce Novot' od roku 1869

Tabuľka 4 Vekové zloženie obyvateľov obce Novot' podľa pohlavia pri SODB 2001

Tabuľka 5 Pomer mužov a žien v obci Novot'

Tabuľka 6 Podiel obyvateľov obce Novot' podľa vekových skupín

Tabuľka 7 Bývajúce obyvateľstvo podľa národnosti

Tabuľka 8 Bývajúce obyvateľstvo podľa náboženského vyznania

Tabuľka 9 Najvyšší dosiahnutý stupeň vzdelania v obci Novot' v roku 2001

Tabuľka 10 Živorodosť v obci Novot'

Tabuľka 11 Potratovosť v obci Novot'

Tabuľka 12 Mŕtvorodenosť, dojčenská a novorodenecká úmrtnosť v obci Novot'

Tabuľka 13 Úmrtnosť v obci Novot'

Tabuľka 14 Sobášnosť a rozvodovosť v obci Novot'

Tabuľka 15 Migrácia obce Novot'

Tabuľka 16 Ekonomická štruktúra obyvateľov obce Novot' roku 2001

Tabuľka 17 Štruktúra ekonomických subjektov obce Novot'

Tabuľka 18 Štruktúra pracovných oblastí ekonomicky aktívneho obyvateľstva

Tabuľka 19 Počet evidovaných nezamestnaných

Tabuľka 20 Využitie pôdy v katastrálnom území obce Novot'

Zoznam grafov

- Graf 1 Vývoj počtu obyvateľov obce Novot' od roku 1869
- Graf 2 Veková pyramída obyvateľov obce Novot' v roku 2001
- Graf 3 Veková pyramída obyvateľov Slovenskej republiky v roku 2001
- Graf 4 Podiel obyvateľov obce Novot' podľa vekových skupín
- Graf 5 Podiel obyvateľov obce Novot' podľa vekových skupín v roku 2008
- Graf 6 Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva obce Novot' v roku 2001
- Graf 7 Migrácia obce Novot'
- Graf 8 Spokojnosť s príjmom domácnosti
- Graf 9 Považujete vašu domácnosť za chudobnú?
- Graf 10 Vybavenosť domácností
- Graf 11 Ako domácnosť plánuje rozpočet
- Graf 12 Ako sú používané peniaze z domáceho rozpočtu
- Graf 13 Forma, akou si domácnosť zadovážuje drahší spotrebný tovar
- Graf 14 Zmena finančného zabezpečenia v posledných 5 rokoch
- Graf 15 Predpokladané zmeny vo finančnom zabezpečení v nasledujúcich 5 rokoch
- Graf 16 Vlastníctvo pozemkov a včelárstvo
- Graf 17 Aká dôležitá je poľnohospodárska produkcia pre domácnosť?
- Graf 18 Produkuje?

Zoznam máp

Mapa 1 Administratívna poloha obce Novot'

Mapa 2 Dopravná dostupnosť obce Novot' k okolitým mestám SR

Mapa 3 Poloha obce Novot' vzhľadom k letiskám SR

Zoznam obrázkov

Obrázok 1 Poloha obce Novot' v rámci Slovenskej republiky

Obrázok 2 Výrez cestnej siete okresu Námestovo

Obrázok 3 Železničná sieť v okolí obce Novot'

ÚVOD

Obec Novot' bola založená v regióne Hornej Oravy v roku 1691 v oblasti na hranici s Poľskom. Obec sa nachádza v regióne, ktorému sa počas dlhých historických období prisudzoval často prívlastok „chudobný“. Charakteristickou črtou regiónu bolo nielen masívne vyst'ahovalectvo, ku ktorému dochádzalo vplyvom nehostinného prírodného prostredia, marginálnej polohy na hraniciach, tiež počas nepriaznivých politických okolností, ale aj vytváranie špecifických črt správania jej obyvateľov. Obyvatelia obce boli často zasiahnutí veľkou neúrodou, ktorá postihovala celé územie, hladom a chorobami, čo len prehlbovalo chudobu. Od obdobia socializmu hlavne vplyvom priemyselňovania začala chudoba klesať a naopak rásť kvalita životných podmienok občanov. Práve preto je úlohou predkladanej práce poukázať najmä na situáciu obyvateľov v obci, subjektívne vnímanie chudoby samotnými obyvateľmi, na kvalitu života a životné stratégie jej obyvateľov.

Životné stratégie patria medzi nové výskumné a vývojové smery v skúmaní domácností a jednotlivcov v ich nadobúdaní zdrojov a zabezpečovaní živobytia. Skúmanie životných stratégií umožňuje spoznať špecifické lokality podrobne, zistiť ich prepojenosť vo väčších mierkach a identifikovať problémy oblastí. Na základe toho môžu byť vymedzené špecifické intervencie na odstránenie rizikových udalostí, alebo zabezpečenie týchto udalostí, poprípade konkrétne opatrenia na zabránenie rizikám, ktoré by mohli viesť domácnosti pod hranicu chudoby. Stratégie zahŕňajú účasť na trhu práce, akumuláciu úspor a investícií, meniace sa modely spotreby a zarobených príjmov, sociálnych investícií do zdravia alebo vzdelania detí, práce a plány na združovanie zdrojov a sociálnych sietí. Skúmaním životných stratégií do hĺbok dokážeme identifikovať problémy a ťažkosti jednotlivých regiónov a na základe toho vymedziť intervencie na ich zmiernenie alebo odstránenie. Veľkú mieru tu hrajú aj poloha regiónu, možnosti zamestnať sa, podmienky na poľnohospodársku produkciu, sociálne siete a iné.

Predkladaná práca slúži ako zdroj na rozšírenie poznatkov o spomínanej obci. Vďaka nej sa naskytuje jedinečná príležitosť na získanie informácií o živote obyvateľov v danom priestore. Tému som si zvolil kvôli jej vysokej aktuálnosti a presvedčeniu, že výskum podá odpovede na mnohé otázky, ktoré sa dostávajú do popredia v súvislosti so životnými stratégiami. Počas

naplňania jej cieľov sme sa aktívne zúčastnili výskumu a zozbierali veľké množstvo dát. Vzhľadom k minimálnej existencii podobných výskumov v iných lokalitách v súčasnej dobe by bolo nezodpovedné a špekulatívne vyvodzovať z nich závery. Avšak na druhej strane nám poskytujú nenahraditeľné informácie o obci ako takej.

1 ZHODNOTENIE LITERATÚRY A METODIKA PRÁCE

1.1 Ciele a metodika práce

Hlavným cieľom tejto práce, ako už názov naznačuje, je podať komplexnú geografickú charakteristiku obce Novot' s dôrazom na životné stratégie jej obyvateľov. Na to aby sme daný cieľ splnili, sa musíme sústrediť na jednotlivé charakteristiky, ktoré danú obec vystihujú. Preto sa zameriavame na polohu obce, jej fyzickogeografickú, socioekonomickú sféru a históriu. Charakteristiku doplníme vlastným výskumom, ktorý nám hovorí o špecifikách života obyvateľstva daného územia. V práci chceme poskytnúť obraz histórie, vývoj i súčasný stav s jeho osobitosťami.

Charakteristike fyzickogeografických pomerov daného územia venujeme primeranú pozornosť, potrebnú len na priblíženie životných podmienok a života v obci. Pre účely tejto práce ich však nepovažujeme za rozhodujúce. Vychádzame pri nej z analýzy existujúcich literárnych prameňov.

Väčší dôraz venujeme socioeconomickej charakteristike obce. Analýzou štatistických dát, ich spracovaním do prehľadných grafov, tabuliek a ich konfrontáciou s teóriou chceme poskytnúť náhľad na túto sféru života obce.

Otázkam životných stratégií, subjektívneho vnímania chudoby a špecifikám tohto rurálneho priestoru sa venujeme vo vlastnom terénnom výskume. Tento vychádzal z dotazníkového prieskumu, pozorovania a etnografického výskumu. Na základe výsledkov, ktoré sme vďaka výskumu získali hodnotíme v závere vybrané sféry života v obci.

Výsledky pozorovania sú zachytené vo vlastnej obrazovej fotodokumentácii v prílohe na konci diplomovej práce.

1.2 Zhodnotenie literatúry

Pri písaní diplomovej práce som vychádzal z odborných prác slovenských aj zahraničných autorov. Okrem odborných publikácií som využíval štatistické dáta a dáta získané z vlastného výskumu.

Literatúru možno tematicky rozdeliť do viacerých okruhov.

Pri charakteristike fyzickogeografických pomerov vychádzame predovšetkým z informácií z Vlastivednej monografie Novot' (Huba, 1991), všeobecných informácií skript Fyzická geografia Slovenskej republiky (2000), údajov Štatistického úradu SR a v neposlednom rade Atlasu krajiny SR (2002).

Práce Čaploviča (1979) a Hubu (1991) poskytli cenné informácie o histórii obce a oravského regiónu. Obaja autori vo svojich prácach zachytávajú predovšetkým obdobie do konca socialistickej éry. Niektoré časti publikácií pôsobia tendenčne, aj preto som sa snažil sa zamerať najmä na historické fakty, obdobiu socializmu som venoval menšiu pozornosť.

Podkladom pre geografickú analýzu, jej socioekonomickú časť tvorili najmä štatistické dáta, ktoré sme pri interpretácii konfrontovali s teoretickými prácami Blehu (2005), Horňáka a Pšenku (2009), Mládeka (1992), Horňáka a Rochovskej (2007) a ďalších, najmä geografických diel. Dôležitou pri spracovávaní tematiky poľnohospodárstva bola štúdia Torsello (2005) venovaná ekonomickému a sociálnemu využitiu malých domových parciel a záhrad obyvateľmi vidieka.

Problematike chudoby sa venujú práce Džambazoviča (2006, 2007), Micháleka (2000, 2002), ktorí vo svojich prácach poskytujú všeobecné informácie k definovaniu a meraniu chudoby. Špecificky subjektívnej chudobe je venovaný článok Rochovskej a Horňáka (2008).

Slavkovský (2005) vo svojej publikácii zamerl pozornosť na životné stratégie ľudí, táto práca bola pri písaní diplomovej práce veľmi inšpiratívna, rovnako ako práca Horňáka, Rochovskej (2007) poskytuje informácie vo vzťahu k slovenskému priestoru. Podobnej problematike, ale v širšom kontexte sa téme životných stratégií venuje Wallace (2002), ktorá

skúma vzťah chudoby, postsocializmu a jeho vplyvu na charakter výberu stratégií obyvateľov v stredoeurópskom priestore.

Prínosná práca k téme konštruovania „ekonómie domácností“ bola práca Harta (1992), ale najmä práca Smitha a Rochovskej (2007), ktorí sa venujú problematike životných stratégií v urbánnom prostredí veľkých miest. Tieto teoretické koncepty sme pomocou prác Blaasa (2003) a Buchtu (2003, 2007) aplikovali na rurálne prostredie. Blaas (2003) sa vo svojej práci venoval súkromným farmárom na Slovensku, skúmal zdroje živobytia roľníkov.

2 TEORETICKÉ ASPEKTY VYBRANEJ PROBLEMATIKY

Pod pojmom „životné stratégie“ rozumieme cieľavedomé aktivity jednotlivca (roľníckej rodiny), ktorými sa má dosiahnuť v ich spôsobe života stav považovaný v hodnotách daného spoločenstva za najoptimálnejší. Prirodzene, že takto pochopená „životná stratégia“ je výsledkom subjektívnych i objektívnych podmienok (Slavkovský, 2005).

Môžeme konštatovať, že životné stratégie a skúmanie živobytia patria medzi nové výskumné a vývojové smery vo vedách ako geografia, sociológia, ekonómia, politika, a iné. Aj keď každá z týchto vied má vlastné teórie a formy výskumu stratégií, v geografii sa prejavuje jej citlivosť na priestorovosť spoločenských procesov a ich dôsledky (Beall, Kanji, 1999).

Stratégie nie sú len metódou na „prežitie“, ale môžu byť použité ako metódy na zlepšenie stavu domácností, sociálny nárast. Môžu mať rôzne dôsledky v relatívne stabilnej spoločnosti a v nestabilnej spoločnosti, kde sa tradičné formy sociálnej a ekonomickej reprodukcie rušia, môžu sa stať dôležitejšie. Stratégie domácností môžu tvoriť prostredie (Wallace, 2002).

Stratégie zahŕňajú účasť na trhu práce, akumuláciu úspor a investícií, meniace sa modely spotreby a zarobených príjmov, sociálnych investícií do zdravia alebo vzdelania detí, práce a plány na združovanie zdrojov a sociálnych sietí (Beall, Kanji, 1999).

Koncepcia stratégií uprednostňuje jednoduchosť pred zložitou, domácnosť pred jednotlivcom, neformálnu domácu prácu pred formálnym zamestnaním. Vedie k zmene dominantných sociologických paradigiem, štruktúry a sociálnej zmene, ktorá bola kritizovaná najmä sociológmi (Wallace, 2002).

Stratégie predstavujú nový smer výskumu chudoby, ktorý sa zakladá na najmenších geografických jednotkách, a to domácnostiach, rodinách, resp. jednotlivcoch. Koncept bol vytvorený taktiež pre špeciálne sociálne skupiny a ich získavanie zdrojov v boji o prežitie v riskantnom prostredí. (Wallace, 2002).

Subjektívna chudoba je jedným z významných faktorov, ktoré poskytujú informáciu o charaktere chudoby a sociálneho vylúčenia na Slovensku. Subjektívna chudoba vyplýva z názorov a pocitov tých, ktorých sa priamo dotýka. Do subjektívneho chápania chudoby sa premieta vnímanie samotnej situácie tých, ktorí sa považujú za chudobných. Subjektívne koncepty chudoby sú založené na jej pociťovaní zo strany tých ľudí, ktorí sú označení za chudobných – teda na hodnotení ich vlastnej životnej skúsenosti (Rochovská, Horňák, 2008).

Subjektívnu chudobu je možné merať viacerými spôsobmi: jednoduchými otázkami, či sa daná osoba cíti chudobnou, ale aj pomocou zložitých indikátorov konštruovaných za účelom určenia subjektívnej hranice chudoby. Subjektívna hranica chudoby (subjective poverty line) je založená na odpovedi respondentov na otázku, aký príjem uspokojuje ich základné potreby. Táto otázka sa dá modifikovať podľa potrieb, ale aj cieľov výskumu, pričom najčastejšie sú kladené doplňujúce a spresňujúce otázky, ktoré sú relevantné z aspektu zatriedenia respondentov do jednotlivých pásiem chudoby. Prístup k stanoveniu hranice chudoby vždy vychádza z názorov širokej populácie. Zisťujú sa názory tých, ktorí žijú v určitom nedostatku, ako aj tých, ktorí tieto problémy nemajú. Tento prístup umožňuje širšej verejnosti spolurozhodovať o určení hranice chudoby (Džambazovič, 2006).

Považujeme za prospešné uviesť aj zopár poznámok ku kvalite života. Kvalita života je výsledkom vzájomného pôsobenia sociálnych, zdravotných, ekonomických a environmentálnych podmienok, týkajúcich sa ľudského a spoločenského rozvoja. Na jednej strane predstavuje objektívne podmienky na dobrý život a na strane druhej subjektívne prežívanie dobrého života. Objektívna stránka kvality života je o napĺňaní sociálnych a kultúrnych potrieb v závislosti od materiálneho dostatku, spoločenskej akceptácie jednotlivca a fyzického zdravia. V rámci zisťovania stavu objektívnej kvality života sa tak uplatňujú indikátory z oblasti demokracie a participatívnosti, ekonomickej spravodlivosti, zdravia a vzdelania a bezpečnosti. Subjektívna kvalita života je o dobrom životnom pociťovaní, pohode a spokojnosti s vecami okolo nás. Na meranie sa používajú tzv. „mäkké dáta“ – získavané prostredníctvom prieskumov verejnej mienky (podobný prístup sme využili v skúmaných regiónoch) (Horňák, Rochovská, 2007).

Adáamek a Němec (2005) uvádzajú, že výskumy, ktorými meriame kvalitu života sa robia najmä preto, aby sme porozumeli, v akej situácii sa nachádzame a aby sme dokázali porovnať mieru spokojnosti v rôznych vrstvách a častiach spoločnosti. Geografické štúdie venované kvalite života (Ira 2005, Spišiak, Danihelová, 1998) sa snažia toto rozvrstvenie hľadať v priestorovej distribúcii jednotlivých dimenzií. Priestorová distribúcia jednotlivých dimenzií, resp. jednotlivých indikátorov na Slovensku je nerovnomerná, čo je ovplyvnené fyzicko-geografickými podmienkami a historickými faktormi, na druhej strane je výsledkom súčasnej sociálno-ekonomickej a politickej dynamiky, absentujúcej regionálnej politiky, ako aj nedostatočne citlivého prístupu decíznej sféry k špecifickým regionálnym potrebám v súčasnosti (Ira a kol., 2005, Horňák, Rochovská, 2007).

Ako jedna zo šiestich základných dimenzií kvality života bola vyčlenená dimenzia materiálneho komfortu a sociálnych istôt (Ira a kol., 2005). Slovensko je výrazne priestorovo diferencované aj z aspektu materiálneho zabezpečenia a sociálnych istôt obyvateľstva, ktoré veľmi významne ovplyvňujú kvalitu života (Ira a kol., 2005). Z tohto pohľadu bolo Slovensko rozdelené na bohatšie západné a urbanizované regióny (okresy) s relatívne vyššou úrovňou sociálnych istôt (v zmysle zamestnanosti a vzdelania) a chudobnejšie východné a južné regióny s vysokou nezamestnanosťou a nízkym vzdelaním obyvateľstva (Horňák, Rochovská, 2007).

Zohľadňovanie zamestnanosti a sociálneho zabezpečenia pri hodnotení kvality života vo svojej práci zdôrazňujú aj ďalší autori (pozri napr. Laluha a kol., 2005). Okrem už spomínanej zamestnanosti a sociálneho zabezpečenia medzi ďalšie ukazovatele kvality života patrí napr. aj úroveň zabezpečenia sociálnych istôt ľudí a stav ich reflexie v pocite istoty a spokojnosti, stav hospodárskeho systému s jeho dôsledkami v možnostiach aktívneho pracovného uplatnenia členov spoločnosti pri tvorbe materiálnych a duchovných hodnôt a pod. (Horňák, Rochovská, 2007).

3 GEOGRAFICKÁ ANALÝZA OBCE NOVOŤ

3.1 Poloha obce

Matematicko-geografická poloha

Kataster obce Novot' leží na severnej pologuli, východne od nultého poludníka. Obec Novot' leží v severnej časti stredného Slovenska, západne až severozápadne od okresného mesta Námestovo, vzdialeného 16 km a 45 km od krajského mesta Žilina (Obr. 1). Nadmorská výška stredú obce je 752 m.n.m., v chotári sa nadmorská výška pohybuje v rozmedzí 715 až 1086 m.n.m. (Veľký kopec v Oravských Beskydách). Stred obce sa nachádza na $49^{\circ} 26'$ zemepisnej šírky a $19^{\circ} 16'$ východnej zemepisnej dĺžky.

Obr. 1: Poloha obce Novot' v rámci Slovenskej republiky

Autor: Bc. Marek Šišolák

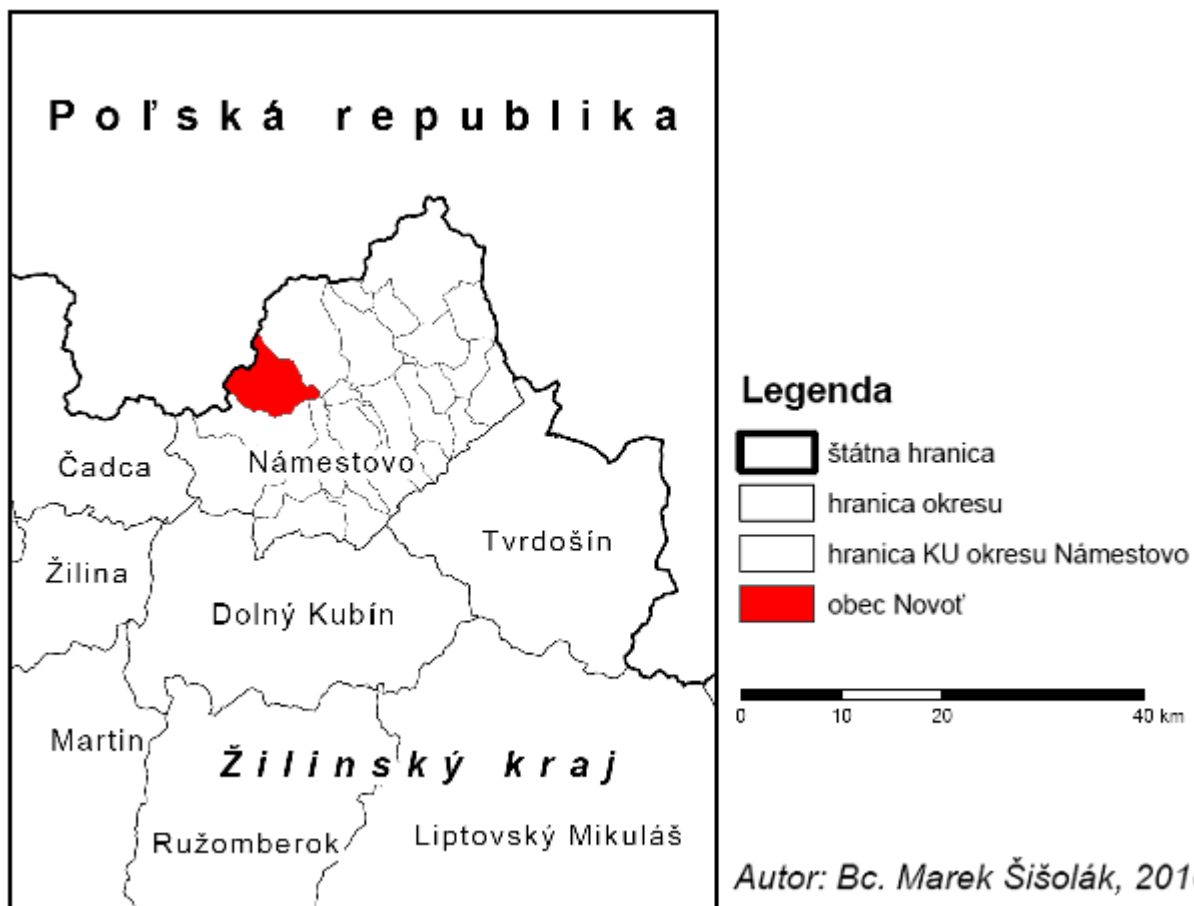
Fyzicko-geografická poloha

Novot' a jej katastrálne územie zasahuje do niekoľkých orografických celkov: západnú časť predstavujú Oravské Beskydy z podcelku Ošust, stred územia tvorí Podbeskydská brázda, v ktorej je stred osídlenia obce a z juhovýchodnej časti do územia katastra obce zasahuje Podbeskydská vrchovina. Všetky uvedené orografické celky spadajú do oblasti Stredných Beskýd.

Humánno-geografická poloha

Obec Novot' patrí v súčasnosti do okresu Námestovo, ten v rámci Slovenskej republiky do Žilinského kraja (Mapa 1). Okres Námestovo tvorí 24 obcí, pričom vidiecka obec Novot' je rozlohou siedma najväčšia vidiecka obec v okrese. Obec patrí do kategórie malých obcí s počtom obyvateľov od 1000 do 5000. Hranicu jej katastrálneho územia zo západu vymedzuje štátna hranica s Poľskou republikou, zo severu a severovýchodu kataster obce Mútne, z východu kataster obce Krušetnica a z juhu až juhovýchodu kataster obce Zákamenné (Huba, 1991). Všetky susediace obce patria tiež do okresu Námestovo. Mesto Námestovo je najbližším a aj najväčším mestom v okolí obce Novot'. Zároveň plní funkciu kultúrneho, sociálneho, zdravotného a turistického centra. Pre spojenie s okresným mestom cestnou komunikáciou treba použiť cestu III. triedy 520006, cestu II. triedy 520 a následne cestu I. triedy 78. Železničné spojenie absentuje.

Mapa 1: Administratívna poloha obce Novot'

3.2 Fyzicko – geografická charakteristika

3.2.1 Geologické, geomorfologické pomery

Celé územie patrí do vonkajšiemu flyšového oblúku západokarpatskej sústavy. Územie tvoria flyšové pohoria, vytvorené flyšovými horninami, ktoré vznikli v paleogénom mori. Na území sú to predovšetkým horniny magurského flyšu, ktoré sa neskoršie zvrášňovali spolu so staršími geologickými jednotkami. Vytvorili masívy Oravských Beskýd, Podbeskydskej vrchoviny, Podbeskydskej brázdy (Huba, 1991).

Flyšové pásmo sa vyznačuje jednoduchou geomorfologickou stavbou. Prevládajú pretiahle mierne až stredne sklonené tvary, pričom tvrdšie pieskovce budujú ostrejšie vypreparované chrbty, kým územie tvorené málo odolnými bridlicami podmienilo vznik príľahlejších zníženín a širokých údolí (Huba, 1991).

Všeobecne možno povedať, že povrch katastra obce Novot' má ráz vrchoviny, len v Oravských Beskydách prechádza do hornatiny. Najvyššie miesto v chotári má nadmorskú výšku 1086 m (Veľký kopec v Oravských Beskydách), najnižšie 715 m. Stred obce leží v nadmorskej výške 752 m (Huba, 1991).

3.2.2 Hydrologické, klimatické a pôdne pomery

Oblasť patrí do hydrogeologického regiónu paleogén povodia Bielej Oravy a neogén Oravskej kotliny. Všetky vodné toky oblasti patria povodiu rieky Orava, ktorá je najväčší pravostranný prítok Váhu a k úmoriu Čierneho mora. Jednotlivé toky prameniace alebo pretekajúce katastrálnym územím Novote sa vlievajú do rieky Biela Orava (Atlas krajiny SR, 2002). Na 12. km priberá Biela Orava ľavostranný prítok Klinianku. Tento potok je tvorený Mendzrovkou, Zasihliankou a Novot'ankou s prítokmi Tisanovka a Smerckovský potok (Huba, 1991). Katastrálnou časťou obce Novot'ský Duľov preteká Mutňanka ústiaca priamo do rieky Biela Orava. Všetky uvedené toky sú konsekventné. Najväčšie prítoky sa vyskytujú

v apríli až máji pri topení snehu, alebo v letných mesiacoch počas výdatných dažďov. Vodný režim riek je snehovo-dažďový. Na hranici novot'ského chotára s Poľskom sa nachádza Delená voda - z jednej studne tu vytekajú dva potôčiky, z ktorých jeden patrí do Baltského (steká do Poľska), druhý do čiernomorského rozvodia (ako prítok Bielej Oravy), t.j. je rozvodím Baltského a Čierneho mora (www.novot.sk, 13.03.2010).

Keďže sa obec nachádza vo flyšovom pásme, ktorého zvetrávaním vzniká jemnozrnná zemina z bridlíc a slieňa. Táto je pre vodu prakticky nepriepustná, tak steká len po povrchu. Iba v sutinách sa hromadia veľmi chudobné zásoby podzemných vôd. Výskyt prameňov je síce hojný, ale všetky sú pomerne malé a mnohé vysychajú. V oblasti Oravských Beskýd sú podmienky lepšie, kde je flyš v pieskovcovom vývoji a v mocných vrstvách pieskovcov sa vyskytujú vrstevnaté a puklinové pramene s výdatnosťou dokonca i niekoľko $10 \text{ l}\cdot\text{s}^{-1}$ (Lauko, 2003).

Negatívne ovplyvnili vodný režim územia meliorácie, rekultivácie a úbytok lesa, hydrologicky najúčinnější z prirodzených kultúr, ako aj jeho podstatnú zmenu druhového zloženia. Na miesto zmiešaných lesov vznikli rozsiahle plochy smrekových monokultúr, pričom sú to lesy osamotené a roztrhané na malé ostrovčeky, takže ich vodohospodárska účinnosť je veľmi slabá (Huba, 1991).

Územie spadá do mierne chladnej oblasti, pre ktorú sú charakteristické klimatické znaky priemerné teploty v júli $12 \text{ }^{\circ}\text{C}$ až $16 \text{ }^{\circ}\text{C}$. Priemerná ročná teplota dosahuje na území $5,5 \text{ }^{\circ}\text{C}$. Najchladnejším mesiacom je január s priemernou teplotou vzduchu $-5 \text{ }^{\circ}\text{C}$, najteplejším júl s teplotou $12 - 14 \text{ }^{\circ}\text{C}$. Priemerný počet mrazových dní v roku je na území od 150 do 200 a priemerný počet ľadových dní od 45 do 80, snehovú pokrývku má oblasť v priemere nad 120 dní v roku (Lauko, 2003). Oblasť Novote má 60 – 70% priemernú ročnú oblačnosť s najväčšou oblačnosťou v decembri a najmenšou v auguste. Na území je priemerný počet zamračených dní 140 – 160. Priemerný počet dní s hmlou sa uvádza 60 – 100 (Huba, 1991) až 70 – 300 (Atlas krajiny SR, 2002). Pričom väčšina územia spadá do oblasti horských advektívnych hmiel. Priemerný počet jasných dní je 40 – 60. Priemerné trvanie slnečného svitu je 1 800 hodín, z čoho na vegetačné obdobie pripadá 1 000 hodín (Huba, 1991). O úhrne zrážok hovorí tab. 1.

Tab. 1: Zrážky v oblasti katastrálneho územia Novot'

Ukazovateľ/ Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Úhrn zrážok za rok v mm	1027	1193	1130	958	1129	1290	1140	832
Maximálne zrážky za 24h v mm	-	-	-	-	39	78	32	37
so snehovou prikrývkou	-	-	-	139	124	114	110	136

Zdroj: ŠÚ SR

Smer a sila vetra na území v dôsledku značnej orografickej členitosti nie sú jednotné. Prevládajú západné a severozápadné vetry. V menšej miere sa v Oravských Beskydách vyskytujú severovýchodné, severné a východné vetry. Smerom od Oravskej Magury juhovýchodné vetry. Silné vetry sa najviac vyskytujú na veterne nechránených najvyšších polohách Oravských Beskyd, v dolinách zriedkavo. Najviac silných vetrov pripadá na zimné mesiace január, február, najmenej na letné mesiace júl a august (Huba, 1991).

Najrozšírenejším pôdnym typom v katastrálnom území obce Novot' sú okrové lesné pôdy so svojimi subtypmi. Výrazne okrová lesná pôda zaberá hlavne hrebene, vypuklé a pravidelné svahy so zvlneným a kopcovým reliéfom, s rôznym sklonom a expozíciou. Okrová oglejená lesná pôda je najrozšírenejší pôdny subtyp v území. Zaberá hlavne pravidelné a preliačené svahy a bázy svahov so zvlneným povrchom a miernym sklonom. Okrová glejová lesná pôda zaberajúca nepatrnú časť územia. Druhým najrozšírenejším pôdnym typom v oblasti sú hnedé lesné pôdy so svojimi subtypmi, výrazne hnedá lesná pôda, hnedá lesná pôda oglejená, hnedá lesná pôda glejová. Ďalším pôdnym typmi vyskytujúcim sa v obci sú podzoly, glejové pôdy (pseudoglej, humózný glej, rašelinný glej, rašeliny, aluviálne pôdy oglejené) (Huba, 1991).

3.2.3 Rastlinstvo, živočíšstvo, ochrana prírody

Podľa fyto geograficko-vegetačného členenia Slovenska (Plesník, 2002) spadá Novot' do bukovej zóny flyšovej oblasti. V dôsledku malej geologickej a geomorfologickej pestrosti územie neumožňuje veľkú floristickú rozmanitosť. Druhovým zložením sa zaraďuje vegetácia na celom území do smrekovo-bukovo-jedľového vegetačného stupňa. Mimo rámec lesného vegetačného stupňa sa v tejto oblasti vyskytujú pomerne hojné spoločenstvá, ktorých vznik je ovplyvňovaný hlavne vysoko položenou hladinou spodnej vody. Na celom území sú takmer

úplne zničené pôvodné lesné porasty na aluviálnych útvaroch a miernejších svahoch, kde pôdne pomery vyhovovali pre pestovanie poľnohospodárskych kultúr. Vyrúbaním pôvodných zmiešaných lesov, najmä jedľovo-bukových v stredných polohách a vysadením smrekovej monokultúry sa zmenili celé rastlinné spoločenstvá. Odvodnením viacerých lokalít sa narušili podmienky pre existenciu slatinno-rašelinných druhov. Pasením dobytká, hnojením a rôznou ľudskou činnosťou sa menili a menia spoločenstvá rastlín. Veľkoplošným rozorávaním plôch, odstránením zelene a medzí sa značne zmenil najmä v poslednom období charakter veľkej časti územia (Huba, 1991).

Pôvodne sa vyskytoval na takmer celom území obce les s faunou preň typickou. Až do konca 17. storočia, kedy došlo k trvalému usadeniu ľudí v tejto oblasti a založeniu obce Novot', človek príliš tunajšiu faunu neovplyvňoval. Postupne prišlo k rozsiahlej premene krajiny a jej odlesneniu. Les a s ním aj lesné druhy ustúpili viac do vrchov. Na odlesnené plochy sa rozšírili druhy, ktoré sa tu predtým vôbec nevyskytovali. Zmeny v rozšírení živočíšnych druhov neustali ani v posledných desaťročiach. Pozornosť upriamime hlavne na stavovce tohto územia. Vodné toky územia zaraďujeme do pstruhového pásma. Z rybárskeho hľadiska je najvýznamnejšia Novotianka a jej prítoky Menzdrovka, Tisanovka a Zasiľanka. Najpočetnejšími druhmi rýb sú pstruh potočný, slíž obyčajný, čerebľa obyčajná. Z plazov sa tu zdržuje užovka obyčajná. Vtáctvo reprezentuje vodnár potočný, trasochvost horský, sokol myšiar a lastovičiar, myšiak hôrny, orol krikľavý, vrana obyčajná, sojka škriekavá a straka čiernozobá. Z cicavcov je pre podhorské toky hornej Oravy typická vydra riečna a dulovnica väčšia. Na poliach, lúkach a pasienkoch môžeme nájsť zajaca poľného, strakoša veľkého a obyčajného, strnádku obyčajnú, ľabtušku hôrnu. V lesoch a na ich okrajoch žije jeleň, diviak, srnec, líška, ryšavky, piskory, sýkorky, d'ateľ veľký, tesár čierny, králik zlatohlavý (Huba, 1991).

Územie Hornej Oravy ako významný región s význačnými prírodovednými, krajinárskymi i etnografickými hodnotami bolo vyhlásené vyhláškou 14/1978 Zb. a územie vymedzené novelizáciou vyhlášky 110/1979 Zb. za Chránenú krajinnú oblasť Horná Orava. S poľským Babiogorským parkom narodowym tvorí bilaterálne chránené územie. CHKO Horná Orava sa rozprestiera na rozlohe 70 332 ha. Člení sa na štyri podoblasti s diferencovanými ochrannými podmienkami. Do katastrálneho územia Novot' zasahujú tri podoblasti. Oblasť

Hrubej Bučiny, Veľkého a Malého Kopca predstavuje podoblasť č. I typickú rozsiahlymi súvislými lesmi. Údolie Zasihl'anky patrí do podoblasti č. II Babinská, charakteristické striedaním lúk a pasienkov s menšími lesmi a skupinami stromov. Ostatná časť územia obce patrí do podoblasti č. IV, ktorú predstavuje intenzívne využívaná poľnohospodárska krajina s len malým zastúpením nelesnej zelene (Huba, 1991).

3.3 História a vývoj obce

Vznik obce

V oblasti hraníc bývalých stolíc Oravskej a Trenčianskej a Poľska nachádzalo sa na oravskej strane veľké neosídlené územie, ktoré patrilo Oravskému komposesorátu v Oravskom Podzámku. Do neho prenikali jednak obyvatelia z Trenčianskej stolice a jednak pastieri z Poľska, predovšetkým v lete, v čase hŕňneho pasenia dobytky. O hranice medzi hoľami vznikali nepríjemné hádky, ktoré musel komposesorát riešiť. Na tomto území však bolo aj značné lesné bohatstvo, ktoré chcel komposesorát využiť. Tak vznikla myšlienka založiť niekde v týchto priestoroch osadu s trvalými ľudskými sídlami, ktorej povinnosťou by bolo dozerať na komposesorátne pohraničné územia a ktorej obyvatelia by pracovali v lesoch v prospech komposesorátu (Čaplovič, 1979).

Novot' vznikla vo veľmi neúrodnej najzápadnejšej časti Oravy v období, kedy už skoro všetka lepšia pôda bola obsadená. Dôvody, prečo došlo k osídleniu tohto neúrodného kraja treba hľadať v snahe Oravského panstva o maximálne využitie svojho územia (Huba, 1991).

Právnym základom založenia obce sa stala písomná dohoda – zakladacia listina, ktorou vtedajší komposesor Oravského panstva gróf Juraj Erdödy vydal príkaz k osadeniu územia a odovzdal do rúk Michala Jurčáka – zakladateľa obce, šoltýske práva (Huba, 1991). Obec bola založená 11. júna 1691.

Novozaloženú osadu pôvodne pomenovali na Ďurkov (Jurkov). Pravdepodobne podľa zakladateľa osady Michala Jurčáka (maďarsky Ďurčáka). Od roku 1712 dochádza

k premenovaniu obce z Ďurkova na Novot' (teda Nová obec). Tento názov sa ustálil a používal po celý čas rozvoja obce až po súčasnosť (Huba, 1991).

Šoltýsovi Jurčákovi sa v prvých rokoch nepodarilo priviesť do vznikajúcej obce, zvanej Ďurkov, taký počet ľudí, aby sa mohlo o nej hovoriť ako o úplne obývanej. Slabú zaľudnenosť možno vysvetliť neochotou odchádzať vo vtedajších nepokojných časoch z vlastnej obce do neistých pomerov neznáameho prostredia (Čaplovič, 1979).

Postupom času obec pomaly osídľujú noví obyvatelia. V roku 1715 sa v urbári Oravského panstva v Novoti uvádzajú až štyri obývané usadlosti. Portálny súpis z roku 1728 charakterizuje Novot' ako dedinu situovanú medzi kopcami, s poľami, ktoré sa nachádzajú na strmých zrázoch, nie kultivovaných, vyznačujúcich sa namáhavým a tvrdým obrábaním, územie kamenisté, horské, s málom klčovnísk. Podnebie studené, s tuhými a dlhými zimami a prudkými dažďami, ktoré neustále ničia plodiny a územie (Huba, 1991).

Vývoj obce do roku 1918

Založenie obce sa uskutočnilo vo veľmi neistom politickom období. Len krátko predtým bolo potlačené povstanie Imricha Thökölyho roku 1683 a Oravu spustošilo poľsko-litovské vojsko. Po týchto nepokojných rokoch došlo k novému povstaniu Františka Rákocziho II. a celé toto obdobie sa skončilo Satmárskym mierom roku 1711 (Čaplovič, 1979).

Toto obdobie je i časom, kedy u nás vrcholilo feudálno-nevoľnícke zriadenie. Zo strany zemepánov to znamenalo zvýšenie feudálneho vykorisťovania poddaných, ktoré sa prejavilo najmä zvýšením robotných povinností. Mnohí z poddaných neboli schopní plniť si povinnosti a strácali pôdu, ktorá prechádzala do rúk feudálov. Tak dochádzalo k postupnému presunu poddanskej pôdy do vlastníctva šľachty, ktorá na nej začala hospodáriť vo vlastnej réžii. Poddanské obyvateľstvo hľadalo rôzne spôsoby obrany proti zvýšenému útlaku. Spočiatku to bolo odopieranie robôt, neplatenie dávok alebo úteky z panstiev a dedín. V tomto období úteky poddaných nadobudli hromadný charakter. Ani Oravská stolica nebola

výnimkou. Podnetom k masovým útekom poddaných bola veľká neúroda, ktorá postihla celé územie v rokoch 1715-1716 (Huba, 1991).

V 18. storočí dochádza k presadzovaniu osvietenských myšlienok, ktoré sa v Uhorsku prejavovali ako reformné snahy, tzv. osvietenského absolutizmu, ktorý reprezentovala panovníčka Mária-Terézia. V hospodárskej oblasti sa jej činnosť sústredila na dosiahnutie súladu povinností poddaných s rozsahom užívanej pôdy. Výsledkom bolo zavedenie urbára. V Novoti sa v roku 1763 konal súpis usadlostí, poplatkov a dávok, ktoré znášali jej obyvatelia zo strany Oravského hradného panstva (Huba, 1991).

Základom tereziánskeho urbára sa stalo určenie rozsahu usadlostí, aby pri normálnom hospodárení ľudia na nej žijúci, stačili kryť platenie štátnych daní a vlastné životné potreby. Rozsah sa určoval podľa osobitných podmienok tej ktorej obce. Dost' nepriaznivá situácia po zavedení tereziánskeho urbára sa prejavila v Oravskej stolici, kde usadlosti dosahovali väčší rozsah ako inde. Ich veľkosť sa zvýšila asi 6-krát, čo síce nemalo veľký dopad na rozvrstvenie obyvateľstva, ale znamenalo to zvýšenie feudálnej renty a v dôsledku toho väčšie zaťaženie poddaných. V roku 1770 sa v Novoti konal súpis poddanskej pôdy, ktorý mal slúžiť k vypracovaniu nového urbára. Zmenšenie veľkých rozsahov usadlostí a určenie nových povinností a poplatkov poddaného obyvateľstva sa objavilo v roku 1773, kedy sa stolica snažila zaviesť tereziánsky urbár do praxe. Všetky povinnosti a dávky zachytené v novom urbári sa mali zachovávať a dodržiavať, tak ako i poriadok a spravodlivosť. Veľmi dôležitým sa však stal záverečný dodatok, ktorý predpisoval, že okrem uvedených, žiadne iné povinnosti a dávky poddaní nebudú od gruntovných úžitkov zaviazaní plniť a odovzdávať. Týmto sa malo predísť svojvoľnému zvyšovaniu dávok a robôt zo strany zemepána. V plnej miere sa už urbár uplatňoval v roku 1775 i v Novoti (Huba, 1991).

Spolu s urbárom stoliční komisári potvrdili i vydanie a zverejnenie urbáriálnej tabuľky, ktorá zachytávala obraz hospodárskeho postavenia obyvateľov Novote. Šoltýsi, ako privilegovaná vrstva, sa na odovzdávaní robôt nepodieľali, platili len stanovené poplatky. Sedliaci, ktorí tvorili hospodársky najsilnejšiu a najpočetnejšiu skupinu obyvateľstva, mali určené a odovzdávali najviac povinných robôt a dávok. Tereziánska urbárska regulácia však po svojom zavedení do života poddaného obyvateľstva nepriniesla výrazné zlepšenie ich

sociálneho postavenia. Oravské panstvo i napriek novému urbáru sa ním neriadilo a ďalej pokračovalo vo vymáhaní poplatkov ako pred ich zavedením. Obyvateľstvo sa snažilo proti tomu brániť rôznymi žiadosťami a sťažnosťami, ktorými upozorňovali na svoje postavenie. Novot' spolu s obcou Zákamenné v roku 1776 odoslali poníženú prosbu Oravskému panstvu, v ktorej sa ponosovali na svoje zlé postavenie a zvýšené poplatky. Napriek žiadostiam a prosbám sa však postavenie a život poddaných výrazne nezmenili (Huba, 1991).

Obdobie vlády Jozefa II., ako nástupcu svojej matky Márie-Terézie, bolo poznačené rozsiahlou reformnou činnosťou, ktorá výrazne zasiahla do života obyvateľov celej krajiny. K významným reformám patrila v prvom rade Tolerančný patent, vydaný v roku 1781. Ním sa presadzovala náboženská a občianska rovnoprávnosť aj pre iné, než katolícke vierovyznanie. O tom, akého náboženského vyznania boli prví osadníci obce Novot', sa nám do súčasnosti nezachovali pramenné materiály. Thurzovci, ako zástancovia reformného hnutia, presadzovali na svojich majetkoch evanjelické náboženstvo. Možno teda predpokladať, že v čase ich vlastníctva a aj počas pôsobenia ich dedičov, sa obyvatelia pod nátlakom hlásili k tomuto vierovyznaniu, aby si zachovali priazeň zemepánov. Katolícke náboženské povedomie sa však udržiavalo vplyvom katolíckych misionárov z Poľska a licenciátov z Orávky a Rabčíc. Od roku 1703 bola už Novot' aj úradne katolíckou obcou (Huba, 1991).

Novot' cirkevne patrila k Lokci, kde už od roku 1611 pri kostole existovala škola. Tu sa vyučovali základné predmety – čítanie, písanie, počítanie. Po zriadení fary v Zákamennom a vzniku školy pri nej, chodili novot'ské deti do školy v tej obci. Až po zriadení farnosti v Novoti a postavení kostola, v roku 1790 vznikla i škola. Žiaci sa vyučovania nezúčastňovali veľmi pravidelne, zväčša len v zimných mesiacoch, pretože vtedy nemali robotu na poli (Huba, 1991).

S postupným vzrastom obyvateľstva sa obmedzujú a uzavierajú možnosti získania ďalšej voľnej pôdy. Zemepáni sa popri tom snažia rozširovať svoje majetky na úkor poddanskej pôdy formou komasácií alebo urbárskych regulácií. Toto vyvlastňovanie viedlo k tomu, že obyvateľstvo sa snaží hľadať si nové formy obživy. Ľudia sa začali vo veľkej miere venovať domácim remeslám alebo využívajú rôzne zárobkové činnosti – námedznú prácu a odchádzajú za prácou do iných krajov či za hranice krajiny. Za prácou odchádzali obyvatelia

obce do susedného Poľska, kde nachádzali príležitostné zamestnanie najmä v Krakove alebo v nižšie položených častiach krajiny (Huba, 1991).

Pokračujúci proces pauperizácie obyvateľstva v začiatkoch 20. storočia, straty majetku zapríčinené požiarimi a zadlženosťou viedli k rozsiahlej vlne vysťahovalectva. Do neľahkého postavenia prostého obyvateľstva zasiahla v roku 1914 prvá svetová vojna, ktorá so sebou priniesla opätovné zhoršenie životných podmienok. Z Novote na vojnu odišlo okolo 100 bojaskopných mužov, z ktorých sa už niektorí do rodnej obce nevrátili. Ženy a deti, ktoré stratili vo vojne mužov a otcov, nedostávali žiadne náhrady. Pomáhali im len susedia pri prácach na poli, alebo určení chlapi z dediny, ak boli žiadať pomoc richtára. Vojnové útrapy, nedostatok chleba, múky a iných potravín spôsobili rozšírenie epidémie, tzv. španielskej chrípky. Chrípkové ochorenie zasiahlo i obyvateľov obce Novot' a na jeho dôsledky zomrelo viacero ľudí (Huba, 1991).

Vývoj obce po roku 1918

Po zániku Uhorska sa Novot' roku 1918 dostala do národného štátu Čechov a Slovákov. Vedúcou silou v ňom bola buržoázia, ktorá štát viedla s úmyslom získať z jeho hospodárstva čo najväčšie zisky. O zaostalé kraje, ako bola horná Orava, nemala záujem. Takto sa Novoti v novom štáte nevenovala pozornosť ani z hospodárskej, ani z kultúrnej stránky. Ľuďom sa tu žilo práve tak ťažko ako predtým. Vedenie a správa obce bola v rukách richtára a obecného zastupiteľstva. Richtársky úrad sa vyvinul zo šoltýskeho (Čaplovič, 1979).

V septembri roku 1939 po napadnutí Poľska fašistickým Nemeckom bola horná Orava nástupným územím nemeckej armády. Hoci z Poľska prenikla do katastru obce poľská vojenská hliadka, zakrátko ustúpila. V prvých rokoch druhej svetovej vojny, v čase vojnovej konjunktúry, obec nepociťovala hmotné ťažkosti. Následky vojny sa začali prejavovať až po roku 1941. Podniky v okolí pracovali naplno a najmä v lesoch pri ťažbe dreva sa dobre zarábalo. Od roku 1941 veľký počet robotníctva odišiel pracovať do Nemecka na poľné práce i do tovární. Roku 1942 sa v obchodoch začal citelnejšie prejavovať nedostatok mäsa, masť, mydla, obuvi, ba zdalo sa, že bude i nedostatok zemiakov. V tomto roku sa nelegálny prechod

do nacistami okupovaného Poľska tak rozšíril, že sa to už ani nezatajovalo. Roku 1943 sa sociálne a hospodárske postavenie Novot'anov takmer nezmenilo. Aj rok 1944 bol poznačený rovnakými ťažkosťami. V tomto roku odišlo z Novote veľa mladých ľudí za zárobkom mimo rodnej obce. Značnú pozornosť medzi obyvateľstvom vzbudzovali správy o partizánoch. O skutočných partizánoch obyvateľstvo vedelo a podporovalo ich. Tvorili celkom malé skupinky, a keď sa zjavili zvečera alebo v noci v dedine, pýtali si stravu a informácie. Najlepšie ich poznali ľudia na západnej strane obce (Čaplovič, 1979).

Výrazný spoločenský pohyb po roku 1945 ovplyvnil aj dovtedajší hospodársky charakter Oravy. V Novoti sa obdobie najintenzívnejšieho rozvoja začalo nepochybne postavením kultúrneho domu v roku 1966, ktorý v tom čase patril k najkrajším nielen v okrese, ale i v kraji. Pokračovalo množstvo stavebných iniciatív, kedy vznikli objekty a budovy, výrazne sa zlepšujúce občiansku vybavenosť, čím opäť stúpila kvalita životných podmienok občanov. Nepochybne veľkou udalosťou v obci bol zavedenie elektrického prúdu (Huba, 1991).

3.4 Socioekonomická geografická analýza

3.4.1 Doprava

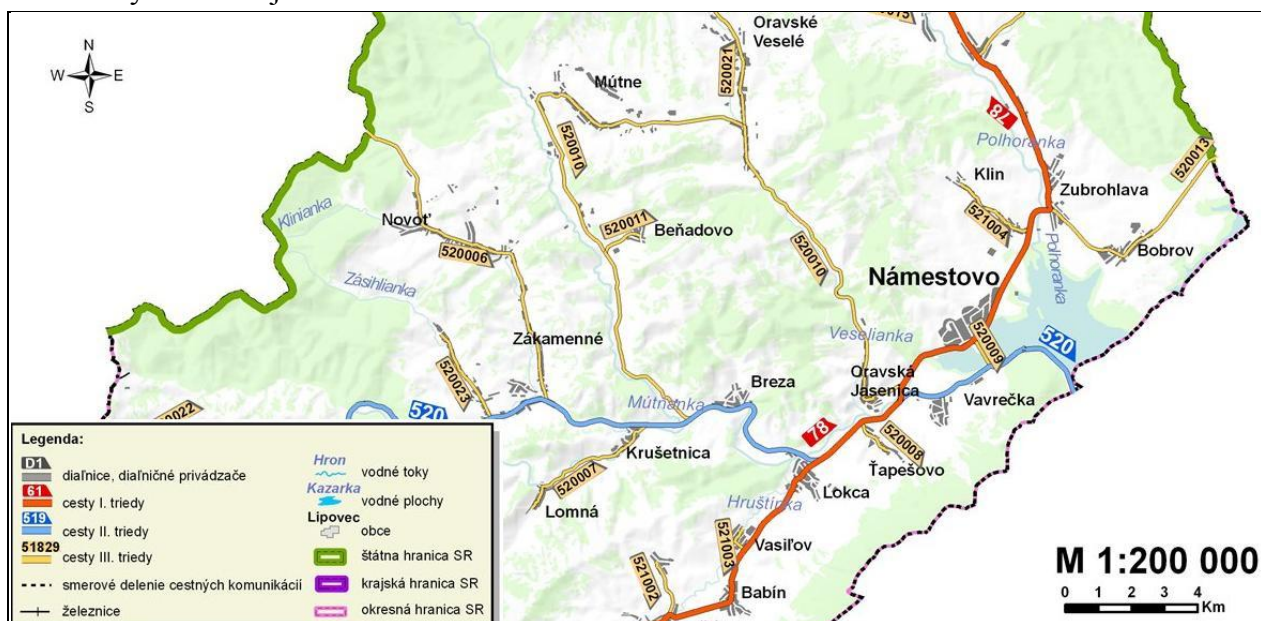
Hlavnou úlohou komunikačných predpokladov je zabezpečiť minimálne časové straty, potrebné na prekonanie určitej vzdialenosti medzi miestom bydliska účastníka cestovného ruchu a objektom jeho záujmu, čiže miestom, ktoré plánuje navštíviť.

Cesty, ktorými sa chodilo do Novote po jej založení, viedli hore potokmi a dali sa používať len počas nízkeho stavu vody. Odvoz vytŕaženého dreva si pomaly vyžadoval úpravu a údržbu ciest. Cesty sa vtedy udržiavali navázaním zeminy, skopávaním brehov, ochrannými múrmi oproti potokom a stavbami drevených mostov (Čaplovič, 1979).

Cestná doprava

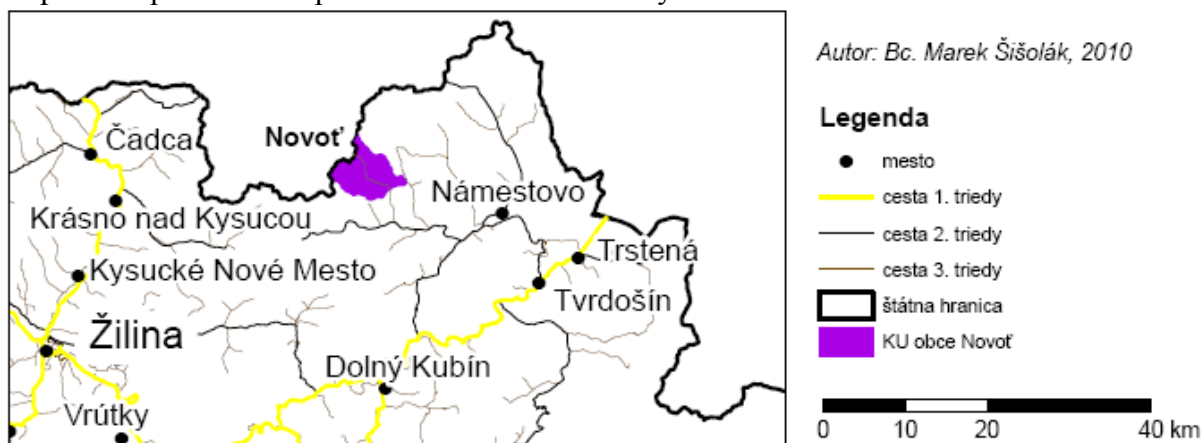
Katastrom obce Novot' prechádza cesta III. triedy 520006 v smere hraničného prechodu Novot'-Ujsoly a obec Zákamenné. Spojenie s okresným mestom Námestovo zabezpečuje v obci Zákamenné prípojka na cestu II. triedy 520 a následne v obci Lokca na cestu I. triedy 78. Dopravná dostupnosť okresného mesta Námestovo je približne 26 minút (Obr. 2, Mapa 2). Charakteristiku cestnej siete obce dopĺňa tab. 2.

Obr. 2: Výrez cestnej siete okresu Námestovo

Zdroj: www.cdb.sk, 28. 04. 2010

Mapa 2: Dopravná dostupnosť obce Novot' k okolitým mestám SR

Tab. 2: Dopravné ukazovatele obce Novot'

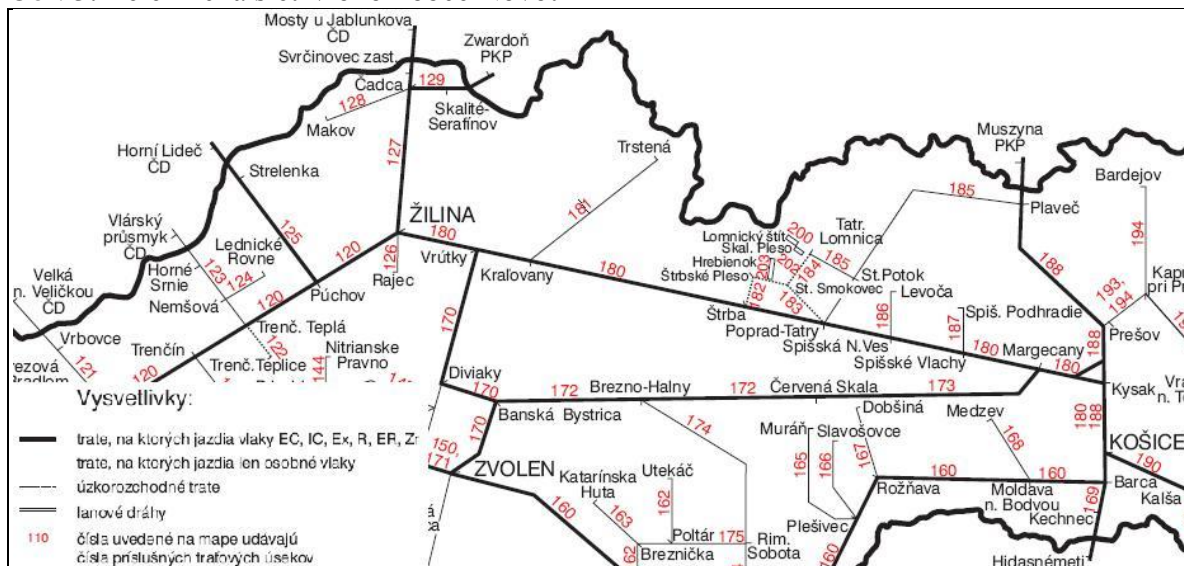
Ukazovateľ/ Rok	1993	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Autobusové linky miestneho významu (medzimestské) - počet	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Miestne komunikácie v km – spolu na 1 d. m.	21,5	30,0	31,0	31,0	31,0	31,0	32,7	32,7	32,7
Miestne komunikácie v km – bezprašné na 1 d. m.	6,4	14,0	15,5	15,5	15,5	15,5	19,5	19,5	19,5
Mosty na miestnych komunikáciách - počet	-	6	7	7	7	7	7	7	7
Vybudované chodníky v km na 1 d. m.	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0

Zdroj: ŠÚ SR

Železničná doprava

Železničná doprava v katastrálnom území obce absentuje. Najbližšia železničná stanica sa nachádza v meste Trstená, odtiaľ je možné docestovať osobným vlakom do Kráľovian a napojiť sa na hlavnú železničnú trasu Bratislava – Košice (Obr. 3).

Obr. 3: Železničná sieť v okolí obce Novot'

Zdroj: www.zssk.sk, 06.06.2010

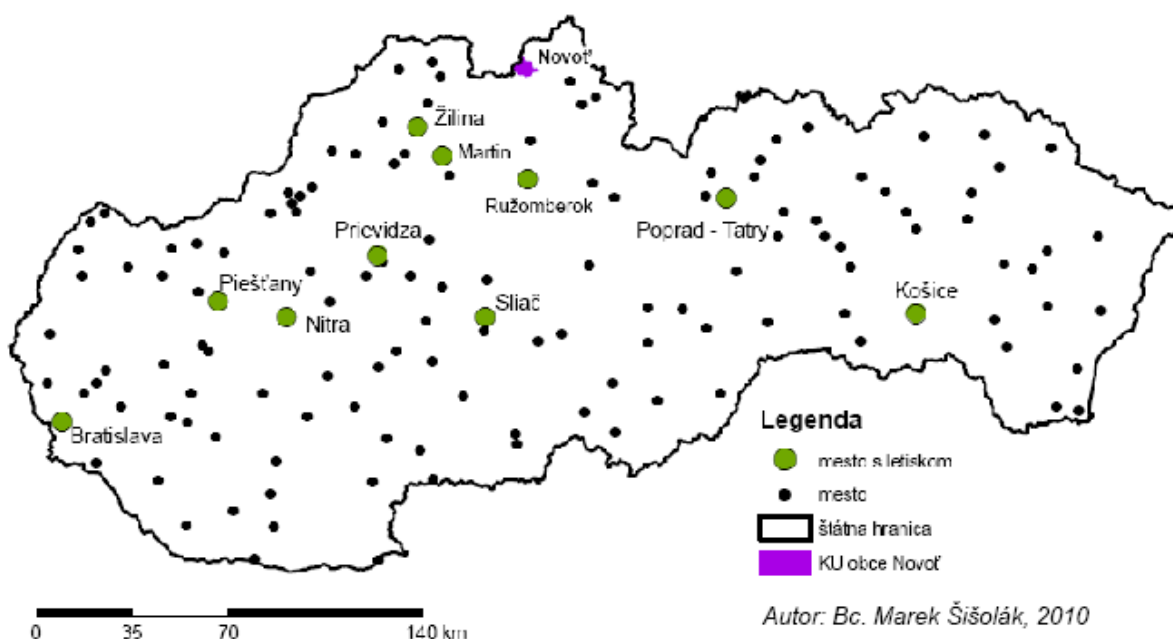
Regióny, cez ktoré prechádzajú významné železničné koridory majú značnú výhodu. Pokiaľ ide o obslužnosť sídel diaľkovou dopravou, vo všeobecnosti sa všetci autori zhodujú na tom, že existuje vzájomná pozitívna väzba medzi hierarchickým postavením sídla (daný počtom obyvateľov, administratívnymi funkciami, atď.) a úrovňou jeho obslužnosti

diaľkovou dopravou (vyjadrenou napr. počtom spojov zastavujúcich v sídle za 24 hod.). Dôležitým faktorom je tiež poloha sídla (Hornák, Pšenka, 2009). Vzhľadom na polohu a hierarchické postavenie obce Novot' možno považovať dopravné spojenia za adekvátne stavu. V prípade miest bez železnice môžeme konštatovať výrazne komplementárnu funkciu autobusovej dopravy, čo je prirodzeným výsledkom vývoja na dopravnom trhu (Hornák, Pšenka, 2009).

Letecká doprava

V okolí územia sa nachádzajú štyri letiská, a to: verejné medzinárodné Letisko Žilina, medzinárodné Letisko Poprad – Tatry a ďalej letiská v meste Martin a Ružomberok (Mapa 3). Veľký význam pre danú obec však nemajú.

Mapa 3: Poloha obce Novot' vzhľadom k letiskám SR

3.4.2 Obyvateľstvo

Vývoj počtu obyvateľov

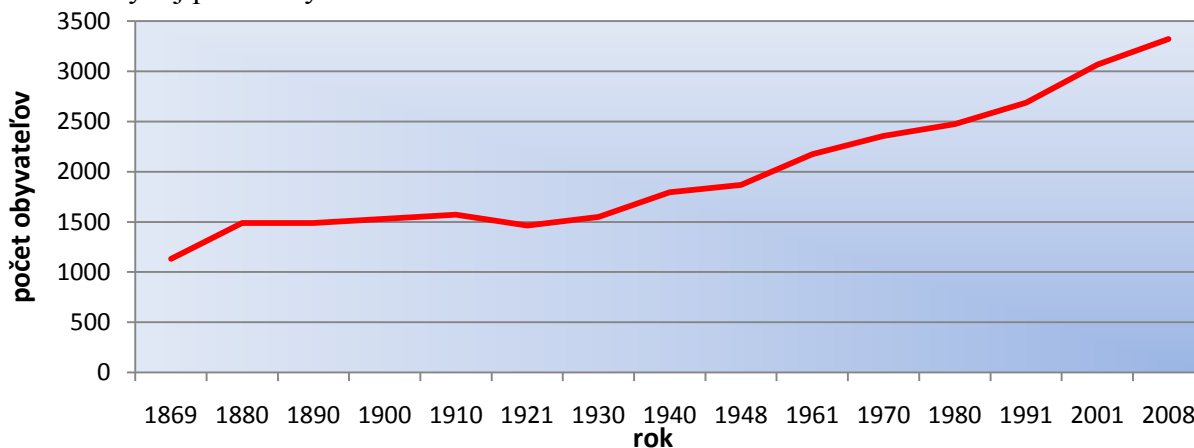
Sčítanie počtu obyvateľov bezpochyby patrí medzi štatistiky s najdlhšou históriou. S rozvojom spoločnosti sa síce menil cieľ, rozsah a metódy zisťovania a spracovania výsledkov, ale cenzy stále zostávali nenahraditeľným prameňom údajov o obyvateľstve na danom území a jeho vývoji v danom období (<http://portal.statistics.sk>, 03.07.2010). Podľa záznamov v roku 1715 sa hovorilo o Novoti ako o stredne veľkej obci so 43 gazdami. Ďalej sa spomína 12 šoltýskych osôb, ktoré mali povolené si držať komorníkov (želiarov). Komorníci nemali kone ani polia a pre šoltýsov pracovali ako pre svojich gazdov. V urbáriálnej tabuľke z roku 1773 je zoznam 20 šoltýsov, 6 poddaných a 6 komorníkov s poľom. Pri súhrnom súpise chotára roku 1783 sa vykazuje 31 šoltýskych a 209 sedliackych osôb. Neuvádza však všetkých gazdov, ale len tých, pri ktorých jasne vidieť predovšetkým odstupňovanie povinností podľa užívaného majetku. Presné a úplné údaje máme od roku 1869, kedy sa na základe Zákona o sčítaní ľudu z 29. marca 1869 uskutočnilo prvé moderné sčítanie ľudu na území dnešného Slovenska. Tab. 3 a graf 1 nám predstierajú vývoj počtu obyvateľstva od tohto obdobia.

Tab. 3: Vývoj počtu obyvateľov obce Novot' od roku 1869

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1940	1948	1961	1970	1980	1991	2001	2008
Počet obyvateľov	1132	1488	1489	1531	1571	1462	1549	1794	1867	2173	2355	2472	2686	3065	3321

Zdroj: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, Historický lexikón obcí Slovenskej republiky, ŠÚ SR

Graf 1: Vývoj počtu obyvateľov obce Novot' od roku 1869

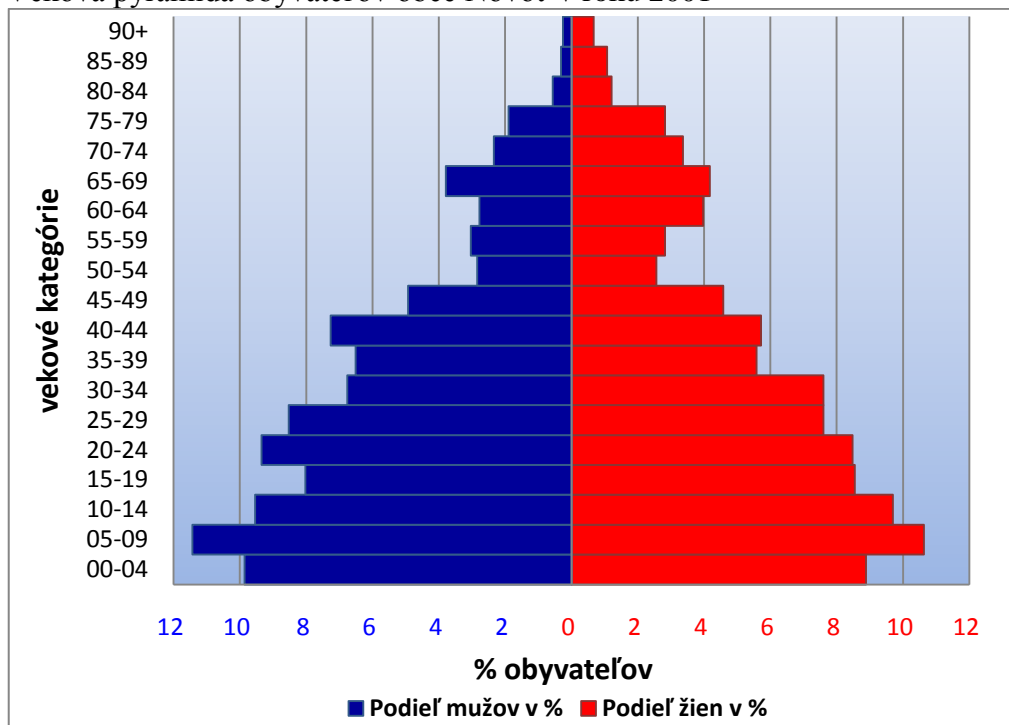
Zdroj: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, Historický lexikón obcí Slovenskej republiky, ŠÚ SR

Z hľadiska dlhodobých charakteristík je počet obyvateľov obce stále rastúci. S výnimkou obdobia po 1. svetovej vojne sú dosahované vždy kladné prírastky. Ako uvidíme v ďalších analýzach obyvateľstva obce, za hlavnú príčinu tohto prírastku možno považovať predovšetkým vysoký prirodzený prírastok, súvislosť možno hľadať aj s náboženskou štruktúrou obyvateľstva obce.

Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia a veku

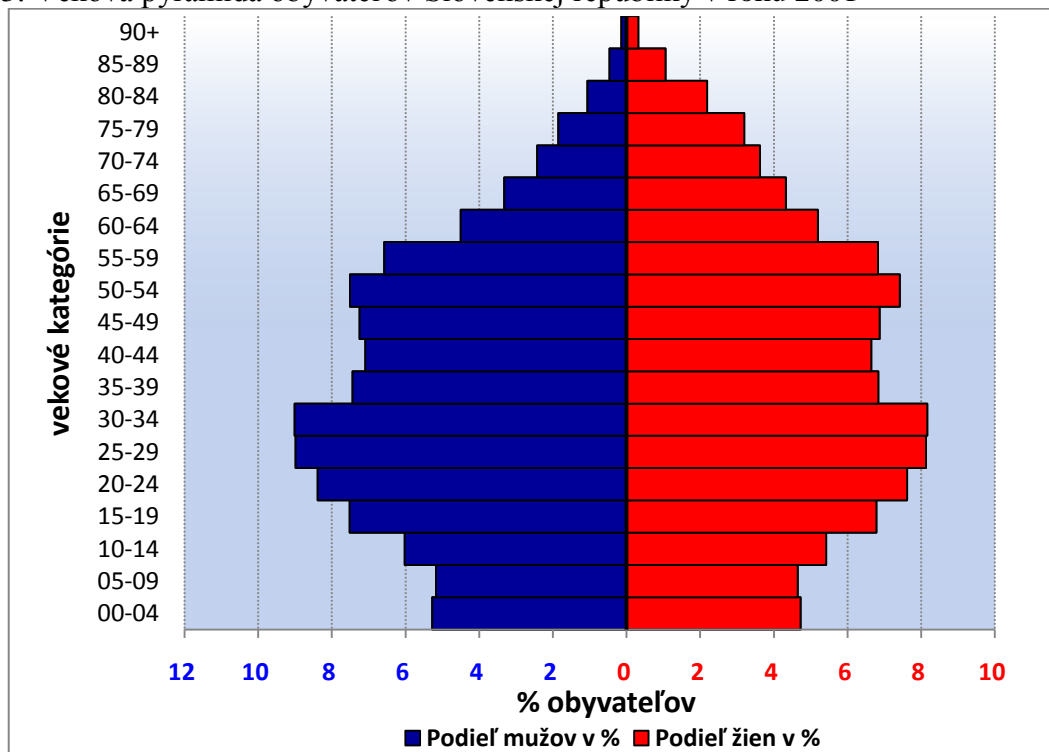
Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia a veku patrí medzi základné charakteristiky obyvateľstva. Na základe štruktúry podľa pohlavia a veku sa zostavujú špecifické ukazovatele na vyjadrenie mnohých procesov (úmrtnosť, sobášnosť, atď.) a udávajú sa aj pri konštrukcii mnohých zložitejších mier reprodukcie obyvateľstva, úmrtnostných tabuliek a ďalších demografických modelov. Najčastejší spôsob interpretácie vekovej štruktúry obyvateľstva podáva veková pyramída. Veková pyramída obyvateľov obce Novot' zobrazuje progresívny typ vekovej štruktúry, v ktorom je relatívne vysoká detská zložka obyvateľstva (Graf 2, tab. 4). Pre porovnanie uvádzame aj vekovú pyramídu obyvateľstva Slovenskej republiky za rok 2001, ktorá má výrazne zúženú základňu. Je to typický regresívny typ vekovej štruktúry, ktorý poukazuje na stále sa znižujúci podiel narodených a tým znižujúci sa podiel detí na populácii (Graf 3).

Graf 2: Veková pyramída obyvateľov obce Novot' v roku 2001

Zdroj: ŠÚ SR

Graf 3: Veková pyramída obyvateľov Slovenskej republiky v roku 2001

Zdroj: ŠÚ SR

Tab. 4: Vekové zloženie obyvateľov obce Novot' podľa pohlavia pri SODB 2001

Veková kategória	Muži	Ženy	Spolu	% muži	% ženy
00-04	156	132	288	9,85	8,88
05-09	181	158	339	11,43	10,63
10-14	151	144	295	9,54	9,69
15-19	127	127	254	8,02	8,55
20-24	148	126	274	9,35	8,48
25-29	135	113	248	8,53	7,60
30-34	107	113	220	6,76	7,60
35-39	103	83	186	6,51	5,59
40-44	115	85	200	7,26	5,72
45-49	78	68	146	4,93	4,58
50-54	45	38	83	2,84	2,56
55-59	48	42	90	3,03	2,83
60-64	44	59	103	2,78	3,97
65-69	60	62	122	3,79	4,17
70-74	37	50	87	2,34	3,36
75-79	30	42	72	1,90	2,83
80-84	9	18	27	0,57	1,21
85-89	5	16	21	0,32	1,08
90+	4	10	14	0,25	0,67
Spolu	1583	1486	3069	100,00	100,00

Zdroj: ŠÚ SR

Ako môžeme vidieť v tab. 5 dlhodobo prevláda v obci celkový vyšší podiel mužskej zložky populácie čo je typický jav skôr pre rozvojové krajiny.

Tab. 5: Pomer mužov a žien v obci Novot'

Pohlavie/ rok	1993	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
muži	1461	1506	1513	1533	1555	1575	1580	1572	1601
ženy	1314	1378	1402	1423	1444	1452	1500	1515	1541

Zdroj: ŠÚ SR

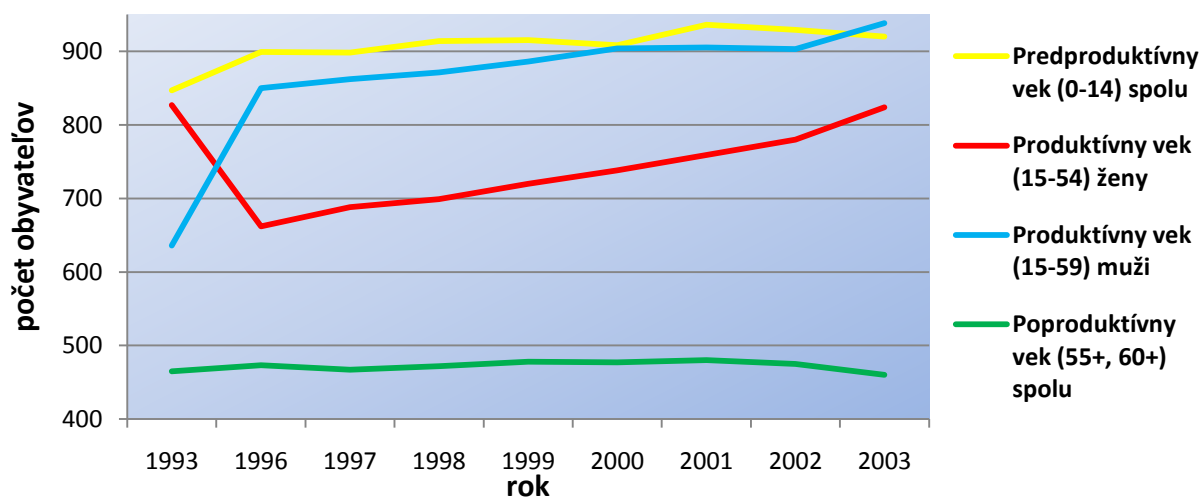
Veková zložka obyvateľstva sa delí na predproduktívny vek (do 14 rokov), produktívny vek (u žien od 15 do 54 rokov, u mužov od 15 do 59 rokov) a poproduktívny vek (u žien viac ako 55 rokov, u mužov viac ako 60 rokov). Podiel obyvateľov obce Novot' podľa vekových skupín vidíme v tab. 6, graf 4, graf 5.

Tab. 6: Podiel obyvateľov obce Novot' podľa vekových skupín

Ukazovateľ/Rok	1993	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Predproduktívny vek (0-14) spolu	847	899	898	914	915	908	936	929	920
Produktívny vek (15-54) ženy	827	662	688	699	720	738	759	780	824
Produktívny vek (15-59) muži	636	850	862	871	886	904	905	903	938
Poproduktívny vek (55+, 60+) spolu	465	473	467	472	478	477	480	475	460

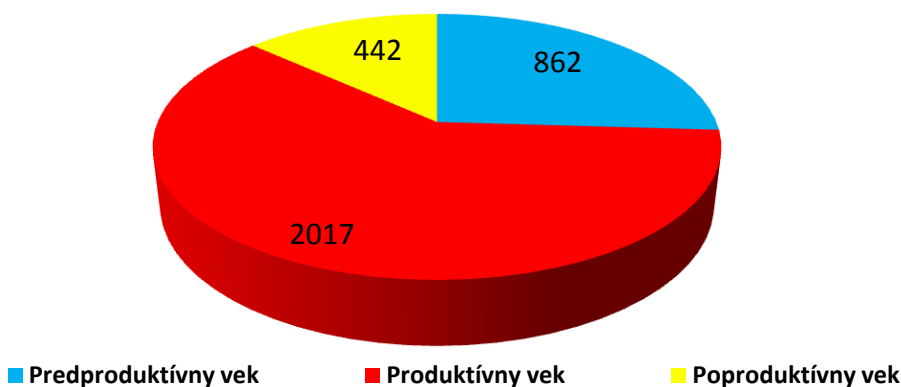
Zdroj: ŠÚ SR

Graf 4: Podiel obyvateľov obce Novot' podľa vekových skupín

Zdroj: ŠÚ SR

Graf 5: Podiel obyvateľov obce Novot' podľa vekových skupín v roku 2008

Zdroj: ŠÚ SR

Národnostná štruktúra

Pojem národnosť určuje príslušnosť obyvateľov k určitému národu. Obec Novot', ako aj celý okres Námestovo, patrí k najhomogénnejším z hľadiska národnostného zloženia na Slovensku. Ako môžeme vidieť v tab. 7, v roku 1991 sa k slovenskej národnosti hlásilo až 99,70% a v roku 2001 99,41% obyvateľov obce. Druhou najpočetnejšou národnosťou je česká so zastúpením 0,16% (2001) čo v absolútnych číslach predstavuje 5 osôb.

Tab. 7: Bývajúce obyvateľstvo podľa národnosti

Národnosť	Rok 1991		Rok 2001	
	v absol. č.	v relat. č. (%)	v absol. č.	v relat. č. (%)
slovenská	2678	99,70	3047	99,41
česká	4	0,15	5	0,16
ukrajinská	0	0,00	4	0,13
poľská	2	0,07	4	0,13
ostatné	1	0,04	1	0,04
nezistené	1	0,04	4	0,13
Spolu	2686	100,00	3065	100,00

Zdroj: SODB 1991, 2001

Náboženská štruktúra

Podobne ako pri národnostnom zložení obyvateľstva obce Novot', aj z hľadiska náboženskej štruktúry ide o veľmi homogénny priestor. Ako môžeme vidieť v tab. 8 až 98,34% (rok 2001) obyvateľov obce sa hlási k rímskokatolíckemu náboženskému vyznaniu. Druhou najpočetnejšou skupinou je kategória „Nezistené“ s podielom 0,88%. Aj v tomto prípade môžeme konštatovať, že obec má veľmi porovnateľné výsledky s celým okresom Námestovo. Miera religiozity v obci dosahuje až 98,89% čo je vysoko nad mierou religiozity za celú Slovenskú republiku (83,5%).

Tab. 8: Bývajúce obyvateľstvo podľa náboženského vyznania

Náboženské vyznanie	Rok 1991		Rok 2001	
	v absol. č.	v relat. č. (%)	v absol. č.	v relat. č. (%)
Rímskokatolícke	2636	98,14	3014	98,34
Evanjelické augsburského vyznania	7	0,26	9	0,29
Gréckokatolícke	1	0,04	6	0,20
Pravoslávne	0	0,00	1	0,03
Jehovovi svedkovia	0	0,00	1	0,03
Bez vyznania	7	0,26	7	0,23
Nezistené	35	1,30	27	0,88
Spolu	2686	100,00	3065	100,00

Zdroj: SODB 1991, 2001

Vzdelanostná štruktúra

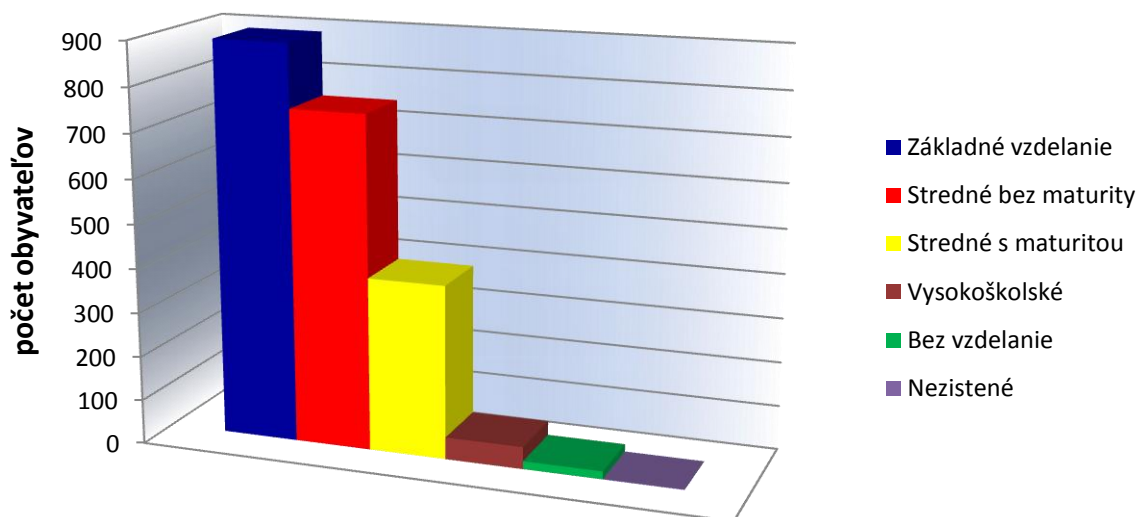
Vzdelanostný stupeň obyvateľov obce Novot' je na pomerne nízkej úrovni. Základné vzdelanie má ukončené 892 obyvateľov obce, čo je 42,44%. Stredoškolské vzdelanie bez maturity má 35,68 % a stredoškolské vzdelanie s maturitou 18,60% obyvateľov. Vysokoškolské vzdelanie má len 2,38%, čo tvorí v absolútnych číslach 50 obyvateľov (tab. 9, graf 6).

Tab. 9: Najvyšší dosiahnutý stupeň vzdelania v obci Novot' v roku 2001

Najvyšší stupeň skončeného vzdelania	Počet obyvateľov	Počet obyvateľov v %
Základné vzdelanie	892	42,44
Stredné bez maturity	750	35,68
Stredné s maturitou	391	18,60
Vysokoškolské	50	2,38
Bez vzdelanie	18	0,86
Nezistené	1	0,05
Spolu	2102	100

Zdroj: ŠÚ SR

Graf 6: Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva obce Novot' v roku 2001

Zdroj: ŠÚ SR

Pohyb obyvateľstva

Obyvateľstvo sa vyznačuje silnou dynamikou jeho počtu, štruktúry, priestorového rozloženia a ďalších znakov. Počet obyvateľov a jeho rozmiestnenie sa mení v dôsledku prirodzeného a mechanického pohybu.

Prirodzený pohyb obyvateľstva

Prirodzený pohyb obyvateľstva zahŕňa populačné procesy, ktoré súvisia s rozmnožovaním a odumieraním obyvateľstva. Hlavnými procesmi tohto pohybu sú pôrodnosť (natalita) a úmrtnosť (mortalita) obyvateľstva. Z ostatných populačných procesov sú to hlavne sobášnosť, rozvodovosť a potratovosť (Mládek, 1992).

Pôrodnosť je základný populačný proces, na báze ktorého sa formuje reprodukcia obyvateľstva. Z hľadiska reprodukcie obyvateľstva má mimoriadny význam počet živonarodených. V roku 1993 bol počet živonarodených 80 a ďalšie roky sa počet znižoval a osciloval okolo 50. Je známe, že počet mužov a žien vo svete je približne rovnaký, rodí sa však viac chlapcov. V tomto období každoročne prevládal počet živonarodených žien, v celkovom pomere 58:42 vysoko v ich prospech. V roku 2008 dosiahol počet živonarodených

spolu 57, pričom mužov bolo 31 a žien 26. Počet potratov tohto obdobia dosiahol celkový počet 50, z toho bolo 19 umelých prerušení tehotenstva. Počet mŕtvonarodených za toto obdobie dosiahol počet 1. Novorodenecká a dojčenská úmrtnosť dosiahla súhrnný počet 11 (tab. 10, tab. 11, tab. 12) .

Tab. 10: Živorodosť v obci Novot'

Ukazovateľ/Rok	1993	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Spolu
Počet živonarodených spolu	80	63	59	63	48	52	54	42	56	517
Živonarodených mužov	33	33	30	38	29	30	23	18	32	266
Živonarodených žien	47	30	29	25	19	22	31	24	24	251

Zdroj: ŠÚ SR

Tab. 11: Potratovosť v obci Novot'

Ukazovateľ/Rok	1993	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Spolu
Počet potratov	9	6	6	4	3	8	3	5	6	50
Počet umelých prerušení tehotenstva	3	1	1	3	1	3	3	2	2	19

Zdroj: ŠÚ SR

Tab. 12: Mŕtvorodenosť, dojčenská a novorodenecká úmrtnosť v obci Novot'

Ukazovateľ/Rok	1993	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Spolu
Počet mŕtvo narodených spolu	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Počet zomretých do 1. roka	-	2	1	1	1	-	-	-	1	6
Počet zomretých do 28 dní	-	2	1	1	-	-	-	-	1	5

Zdroj: ŠÚ SR

Druhou rozhodujúcou zložkou prirodzeného pohybu obyvateľstva je úmrtnosť. Na základe predchádzajúcich údajov a údajov o počte zomretých môžeme jednoznačne potvrdiť prirodzený prírastok obyvateľstva v obci Novot', ktorý sme mohli predpokladať už na základe výsledkov vekovej pyramídy. V roku 2008 dosiahol počet zomretých spolu 48, z čoho bolo 26 mužov a 22 žien (tab. 13).

Tab. 13: Úmrtnosť v obci Novot'

Ukazovateľ/Rok	1993	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Spolu
Počet zomretých spolu	39	33	42	25	25	37	38	40	39	318
Počet zomretých mužov	21	14	26	12	14	18	19	20	19	163
Počet zomretých žien	18	19	16	13	11	19	19	20	20	155

Zdroj: ŠÚ SR

Sobášnosť je osobitný populačný proces, pri ktorom sa začína formovať rodina a to uzatváraním manželstva. Závisí hlavne od počtu a podielu osôb, ktoré sú schopné uzavrieť manželstvo (Mládek, 1992). Jednou z foriem rozpadu manželstva je rozvodovosť, založená na zákonnom zrušení manželstva. V tab. 14 podávame prehľad počtov sobášov a rozvodov v období rokov 1993 – 2001. V roku 2008 dosiahol počet sobášov hodnotu 28 a rozvodov 2.

Tab. 14: Sobášnosť a rozvodovosť v obci Novot'

Ukazovateľ/Rok	1993	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Spolu
Počet sobášov	21	27	30	19	14	27	21	19	16	194
Počet rozvodov	1	-	-	1	1	1	-	-	-	4

Zdroj: ŠÚ SR

Mechanický pohyb obyvateľstva

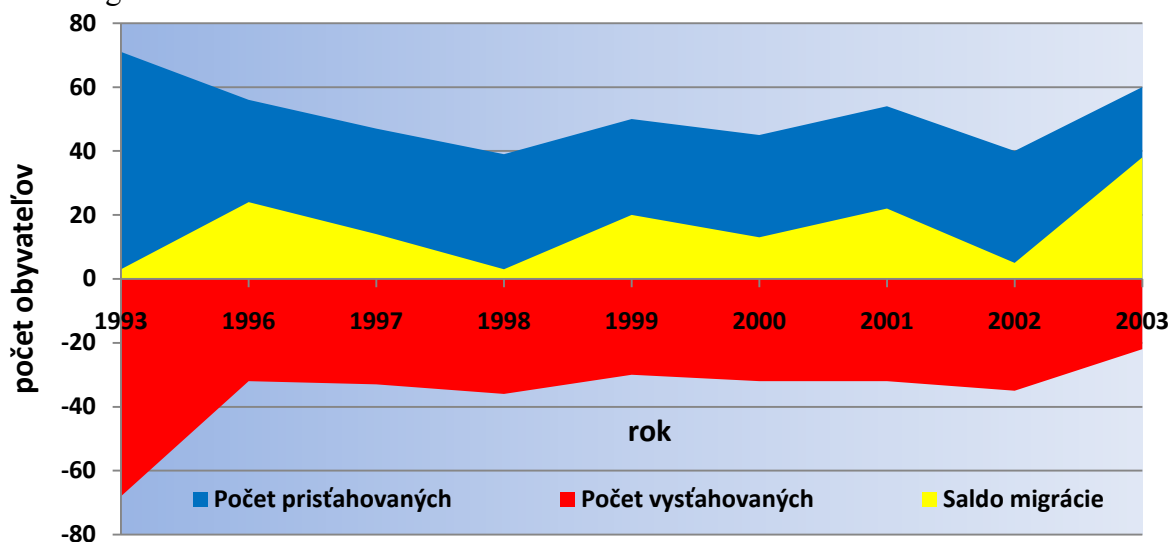
Mechanický pohyb obyvateľstva zahŕňa všetky typy jeho premiestňovania. Jedným z typov priestorových pohybov obyvateľstva je migrácia (sťahovanie) obyvateľstva. Migrácia je formálne dvojsmerný pohyb obyvateľstva, čiže odsťahovanie (odchod, emigrácia) a zároveň prisťahovanie (príchod, imigrácia). Osoby zúčastňujúce sa na tomto pohybe sú migranti a delia sa na emigrantov (odsťahovaní, vystťahovaní) a imigrantov (prisťahovaní) (Mládek, 1992). Ako môžeme vidieť z nasledujúcich údajov (tab. 15, graf 7) obec dosahuje kladné migračné saldo. Najvyšší prírastok zaznamenávame v roku 2003. Za dané obdobie výrazne prevyšuje kladné saldo migrácie žien nad migráciou mužov a to v pomere 117:25.

Tab. 15: Migrácia obce Novot'

Ukazovateľ/Rok	1993	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Spolu
Počet prisťahovaných spolu	71	56	47	39	50	45	54	40	60	462
Počet prisťahovaných mužov	34	26	24	15	25	22	21	16	29	212
Počet prisťahovaných žien	37	30	23	24	25	23	33	24	31	250
Počet vystťahovaných spolu	68	32	33	36	30	32	32	35	22	320
Počet vystťahovaných mužov	37	18	21	21	18	14	23	22	13	187
Počet vystťahovaných žien	31	14	12	15	12	18	9	13	9	133
Saldo migrácie spolu	3	24	14	3	20	13	22	5	38	142
Saldo migrácie mužov	-3	8	3	-6	7	8	-2	-6	16	25
Saldo migrácie žien	6	16	11	9	13	5	24	11	22	117

Zdroj: ŠÚ SR

Graf 7: Migrácia obce Novot'

Zdroj: ŠÚ SR

Úroveň migrácie na Slovensku sa po roku 1989 vo všeobecnosti výrazne znížila (pozri napr. Bleha, 2005), kritickou je však pre našu krajinu typická nízka pracovná mobilita (Vagač, 2003, Odkladal, 2006, Buchta, 2007), ktorá je spôsobená viacerými faktormi. Vo výrazne rurálnom priestore skúmaných mikroregiónov hrá do značnej miery úlohu naviazanosť na rodinné hospodárstvo, ktoré sa dedilo z generácie na generáciu a tradične je vnímané čiastočne ako prostriedok na zabezpečenie obživy, a zároveň do určitej miery predstavuje príčinu emocionálneho naviazania členov rodiny na región. Ďalšou príčinou nízkej ochoty tunajšieho obyvateľstva k riešeniu materiálnej otázky emigráciou z regiónu je značná miera pasivity, ktorá sa viaže na regióny s veľkým podielom dlhodobo nezamestnaných. Nízky sklon k mobilite za prácou paradoxne majú práve nezamestnané osoby s nízkym stupňom vzdelania a dlhodobo nezamestnaní (Horňák, Rochovská, 2007).

Je však potrebné doplniť, že existujú aj objektívne príčiny, kvôli ktorým vidia obyvatelia týchto regiónov možnosť odchodu z regiónu ako veľmi problematickú. Ide predovšetkým o veľmi nízke ceny nehnuteľností v obciach skúmaných mikroregiónov, ktoré veľmi komplikujú možnosť zabezpečiť si bývanie v inom regióne s dostatkom pracovných príležitostí (Horňák, Rochovská, 2007).

3.4.3 Nezamestnanosť a pracovné príležitosti

Dostupnosť pracovných príležitostí je jedným z najdôležitejších faktorov ovplyvňujúcich kvalitu života, pretože má priamy súvis s materiálnou stránkou existencie domácností. Slovensko dlhodobo trpí výraznými regionálnymi rozdielmi v úrovni miery evidovanej nezamestnanosti, ale predovšetkým v distribúcii pracovných miest, ktoré sa prirodzene koncentrujú predovšetkým do veľkých sídelných a hospodárskych centier. Možno sa domnievať, že z tohto hľadiska budú problematické najmä periférne časti regiónov s nedostatkom lokálnych ekonomických aktivít a s nepriaznivou dostupnosťou väčších miest ponúkajúcich dostatok pracovných miest. Pracovné možnosti a ich pohodlná dostupnosť vo všeobecnosti vytvárajú priaznivé podmienky na zvyšovanie materiálnej stránky života, čo nesporne prispieva k zlepšeniu celkovej kvality života (Horňák, Rochovská, 2007).

Ako môžeme vidieť v tab. 16 v roku 2001 bolo v obci Novot' ekonomicky aktívnych 1344, pracujúcich bolo 989 a nezamestnaných 182 osôb. V tab. 18 vidíme, že najviac osôb bolo zamestnaných v oblasti „Ťažba nerastných surovín, priemysel, výroba a rozvod elektriny, plynu a vody“, nasledovalo „Stavebníctvo“ a „Verejná správa, obrana, školstvo, zdravotníctvo a ostatné spoločenské sociálne a osobné služby“. Tab. 17 nám hovorí o ekonomickej štruktúre subjektov v priebehu rokov 1998 až 2003. Môžeme pozorovať neustále sa zvyšujúci počet živnostníkov z 219 roku 1998 až na 323 v roku 2003. Tento ukazovateľ poukazuje na ochotu jednotlivcov prevziať na seba riziká spojené s počiatočnými investíciami, ich návratnosťou ako aj veľkou mierou neistoty, ktorú tento druh obživy prináša. Zdá sa, že na tento relatívne nový fenomén našej spoločnosti zareagovalo pomerne veľké množstvo obyvateľov Oravy (Horňák, Majo, 2009). Vstup do sféry podnikania od začiatkov jeho realizácie, je spojený s náročnosťou na akumulované finančné zdroje a potrebné znalosti, čo je limitom pre viaceré domácnosti (Azudová, 2005). V tab. 19 vidíme výrazné zvýšenie evidovanej miery nezamestnanosti v rokoch 1998 až 2001 ako aj následné zníženie roku 2003.

Tab. 16: Ekonomická štruktúra obyvateľov obce Novot' roku 2001

Osoby ekonomicky aktívne spolu	1 344
muži	734
ženy	610
Pracujúci spolu	989
muži	640
ženy	349
Nezamestnaní spolu	182
muži	87
ženy	95

Zdroj: SODB 2001

Tab. 17: Štruktúra ekonomických subjektov obce Novot'

Ukazovateľ\Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Subjekty vedené v Registri organizácií	246	243	246	260	296	337
Právnické subjekty spolu	17	17	16	13	15	14
v tom podniky	12	12	11	9	10	9
z toho: obchodné spoločnosti	6	6	6	4	5	4
spol. s r.o.	6	6	6	4	5	4
družstvá	2	2	2	2	2	2
org. zložky zahr. osôb	-	-	-	1	1	1
ostat. ziskovo orient. jednotky	4	4	3	2	2	-
neziskové organizácie	6	6	5	4	5	5
v tom: rozpočtové organizácie	1	1	1	1	2	2
príspevkové organizácie	1	1	1	-	1	-
ostatné neziskové jednotky - počet	1	1	-	-	-	3
Fyzické osoby nezapísané v obchodnom registri	229	226	230	247	281	323
v tom: živnostníci	219	216	220	238	272	314
slobodné povolania	4	4	4	5	5	5
samostatne hospodáriaci roľníci	6	6	6	4	4	4
Počet podnikov v súkromnom sektore spolu	243	240	243	257	292	333
z toho: v medzinár. vlast. s prev. súkr. sekt.	1	1	1	-	-	-
v zahraničnom vlastníctve	-	-	-	1	1	1
v družstevnom vlastníctve	2	2	2	2	2	2
Počet podnikov vo verejnom sektore	3	3	3	3	4	4

Zdroj: ŠÚ SR

Tab. 18: Štruktúra pracovných oblastí ekonomicky aktívneho obyvateľstva

Osoby ekonomicky aktívne v:	Počet osôb
Poľnohospodárstve, poľovníctve, lesníctve, rybolove a chove rýb	200
Ťažbe nerastných surovín, priemysle, výrobe a rozvoje elektriny, plynu a vody	264
Stavebníctve	238
Obchode, hoteloch, oprave mot. vozidiel a spotreb. tovaru, doprave, poštách a telekom.	135
Finančnom sprostredkovaní, nehnuteľnostiach, obchodných službách, výskume a vývoji	14
Verej. správe, obrane, školstve, zdravotníctve a ostat. spoločn. soc. a osob. službách	212

Zdroj: SODB 2001

Tab. 19: Počet evidovaných nezamestnaných

Ukazovateľ/Rok	1993	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet evidovaných nezamestnaných spolu	191	175	166	191	255	225	210	169	120
Evidované nezamestnané ženy	97	98	95	96	117	119	113	97	66
Evidovaní nezamestnaní muži	94	77	71	95	138	106	97	72	54

Zdroj: ŠÚ SR

3.4.4 Poľnohospodárstvo

Poľnohospodárstvo a chov hospodárskych zvierat boli v minulosti hlavným zamestnaním roľníckeho obyvateľstva. Geografické a klimatické podmienky určovali druh pestovaných plodín, spôsob obrábania pôdy i chov hospodárskych zvierat (Huba, 1991).

Na začiatku 18. storočia v obci prevládal dvojpôlny poľnohospodársky systém, pričom bolo pole rozdelené na dve časti. Jednu tvoril úhor – zem, ktorá odpočívala, druhú časť obyvatelia vysievali siatinami. Avšak ani úhor nebol pre gazdov len úhorom, kosili ho a získavali z týchto neosiatych častí aspoň seno pre dobytok (Huba, 1991).

Snaha o získanie novej poľnohospodárskej pôdy viedla ku klčovaniu častí lesov. Tieto nové klčoviská však muselo uznať Oravské panstvo. V roku 1728 sa uvádzalo 12 klčovísk. Namáhavá práca ľudí pri klčovaní, zúrodňovaní a obrábaní pôdy nebola vždy odmenená úspechom a dobrou úrodou (Huba, 1991).

Zdrojom obživy, čiastočných príjmov, ale najmä nutnou a základnou podmienkou existencie a chodu hospodárstva bol dobytok, predovšetkým ťažný. Chovu dobytku v horskej oblasti, do akej patril chotár Novote, sa venovala veľká pozornosť a v mnohých prípadoch predstihoval rastlinnú produkciu. Dobytok znamenal pre každého hospodára dôležitú a väčšinou jedinou ťažnú silu. Pomocou záprahu obyvatelia obrábali svoje polia, zväžali seno, drevo a plnili povinnú nútenú prácu na majetku zemepána (Huba, 1991).

Okrem ťažného dobytku chovali obyvatelia i úžitkový dobytok, ktorý predstavovali kravy. Len málokteré hospodárstvo nemalo kravu, keď nie viac aspoň jednu. Okrem chovu dobytku sa rozšíril a uplatňoval i chov oviec. Počty oviec nebývali veľké, ale pre hospodárov mali svoj význam. Menší záujem bol o chov kôz, pretože prinášali len malý úžitok oproti dobytku a ovciam (Huba, 1991).

Aj na začiatku 19. storočia predstavovalo poľnohospodárstvo základnú zložku obživy poddaného obyvateľstva. Oproti minulému obdobiu však dochádzalo k určitým zmenám, ktoré viedli k zvýšeniu produktivity. Hospodári postupne prechádzajú od úhorového spôsobu obrábania pôdy k striedavému, podmienenému pestovaniu nových plodín, ako boli najmä krmoviny. Veľkým prínosom bolo tiež zavádzanie novej techniky – valce, celožeľzné brány, pluhy a iné (Huba, 1991).

Slovenský vidiek a ľudia spätí s poľnohospodárskou prvovýrobou prešli v 20. storočí najradikálnejšími zmenami v spôsobe života, ktoré priniesla roľnícka civilizácia od čias poľnohospodárskej revolúcie koncom 18. a v 19. storočí. Spolu s nimi sa menili i podmienky, v ktorých sa formovali životné ciele členov roľníckej rodiny. V historicky krátkom období sa museli vysporiadať pri ich naplňaní nielen s rezíduami feudalizmu na slovenskom vidieku, ale zvládnuť i problémy modernizácie, dnes už dokonca v ich globalizovanej podobe. To všetko podmienilo životné stratégie niekoľkých generácií ľudí spätých s poľnohospodárskou prvovýrobou (Slavkovský, 2005).

Pre spoločenstvá ľudí, ktorí na území dnešného Slovenska žili, bolo poľnohospodárstvo od neolitickej revolúcie až do 50. rokov 20. storočia rozhodujúcou súčasťou výrobných síl, od ktorej sa odvíjala nielen ich materiálna kultúra, ale i ostatné stránky spôsobu života – kultúrna sociálna i duchovná (Slavkovský, 2005).

Rodinná pôda sa využíva spôsobom, ktorý napomáha vytvoreniu a udržiavaniu pevných pút medzi príbuznými, a to tým, že posilňuje vzájomnosť, reciprocitu, rozdelenie úloh a dôveru (Torsello, 2005).

V tab. 20 vidíme celkovú rozlohu katastrálneho obce Novot' 37 977 830 m². V priebehu rokov 1996 až 2003 môžeme pozorovať zvýšenie výmery poľnohospodárskej pôdy o 1,57%, zvýšila sa výmera záhrad o 8,7% a trvalých trávnatých porastov o 8,66%. Naopak klesla výmera ornej pôdy o 19,17%. I napriek zvýšeniu výmery zastavaných plôch a nádvorí (nárast o 5,92%) celková výmera nepoľnohospodárskej pôdy klesla, predovšetkým pre úbytok plochy lesných pozemkov (pokles o 1,92%).

Tab. 20: Využitie pôdy v katastrálnom území obce Novot'

Ukazovateľ\Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Celková výmera územia obce - mesta v m²	37977830	37977830	37977830	37977830	37977830	37977830	37977830	37977830
Poľnohospodárska pôda spolu v m² v tom	18334205	18324195	18312493	18311591	18301931	18613167	18630685	18622880
orná pôda v m ²	4666571	4663930	3806769	3806817	3804761	3773985	3772583	3771934
záhrada v m ²	36789	37410	37833	37681	40550	39988	39988	39988
trvalý trávny porast v m ²	13630845	13622855	14467891	14467093	14456620	14799194	14818114	14810958
Nepoľnohospodárska pôda spolu v m² v tom	19643625	19653635	19665337	19666239	19675899	19364663	19347145	19354950
lesný pozemok v m ²	17276329	17276329	17298507	17291871	17291871	16966819	16945298	16945298
vodná plocha v m ²	276829	276951	276621	276620	276620	276775	276775	276765
zastavaná plocha a nádvorie v m ²	999520	1009736	1013816	1022777	1031613	1045661	1049808	1058670
ostatná plocha v m ²	1090947	1090619	1076393	1074971	1075795	1075408	1075264	1074217

Zdroj: ŠÚ SR

V súčasnosti v obci pôsobí Poľnohospodárske obchodné družstvo Agrokovex spolu s Agropenzion AB Novot', ktoré ponúkajú agroturistické aktivity, ako aj prevádzkujú agrozoofarmu.

4 ZHODNOTENIE VÝSLEDKOV DOTAZNÍKOVÉHO PRIESKUMU

4.1 Charakteristika dotazníkového prieskumu

Predmetom tejto kapitoly je zhodnotenie vybraných výsledkov dotazníkového prieskumu v obci Novot'.

V priebehu mesiaca máj roku 2009 som sa v rámci terénneho výskumu aktívne zúčastnil dotazníkového prieskumu, ktorý prebiehal v mikroregióne Horná Orava. Prieskum prebiehal v dvoch obciach, a to v obci Novot' a Oravská Jasenica. Prieskumu v danej obci sa zúčastnilo 46 domácností.

Otázky v dotazníku boli orientované na niekoľko oblastí, pričom časť dotazníka bola venovaná problematike kvality života, materiálnej stránke života obyvateľov a životným stratégiám domácností, ktorými sa budeme zaoberať aj vo svojej analýze v ďalšej časti kapitoly. Vo svojej analýze sa budem venovať vybraným častiam dotazníka.

Otázky v dotazníku boli zamerané na domácnosť, pričom domácnosť je definovaná ako skupina rodinných príslušníkov, ktorí bývajú pod tou istou strechou, spolu stolujú a majú spoločný základ výroby a spotreby. Táto definícia je v súlade s klasickým antropologickým chápaním rodiny ako jednotky spotreby, výroby a sociálnej reprodukcie a nezávisí od rozdielov v zamestnaní rodinných príslušníkov (Torsello, 2005 in Hart, 1992).

Domácnosti pre prieskum boli v súlade s metodikou celého projektu vybrané riešiteľmi v spolupráci s predstaviteľmi obecného úradu Novot'.

Prieskum sa uskutočnil v rámci projektu APVV s názvom: Jedno miesto – veľa svetov: geografická variabilita životných stratégií v slovenskej spoločnosti. Považujeme za potrebné uviesť aj krátku charakteristiku tohto projektu.

Slovensko prekonalo počas uplynulých desaťročí vývoj meniaci základné sociálne, ekonomické a politické mechanizmy fungovania spoločnosti. Medzi negatívne hodnotené

fenomény sa radí vertikálna diferenciácia spoločnosti spojená s prostredím, ktoré ju merateľne odráža. Jej genéza je však založená v rozhodovacích štruktúrach v mierke individuálnych entít: jednotlivcov, domácností, formálnych a neformálnych inštitúcií. Tie o miere svojej aktivity v rôznych otázkach rozhodujú v súlade so stratégiami, ktoré majú možnosť tvoriť a adaptovať. Dochádza k tvorbe nových typov entít a najmä k zásadným premenám v štruktúre a hierarchii vzájomných interakcií medzi nimi a priestorom pozostávajúcim z miest. Diferencovane sa rozvíjajúcu krajinu preto chápeme netradične, namiesto kontinuálneho sociálne diferencovaného priestoru ako priestor tvorený systémom miest a spoločnosti tvorenej systémom entít vzájomne previazaných pestrými interakciami odlišnými aktuálnymi stratégiami determinujúcimi smery ich rozhodovania. Objektívnu identifikáciu stratégií, typológiu, vývojové podmienosti hierarchizovaným súborom faktorov a výsledné podoby miest, ktoré generujú a môžu generovať považujeme za očakávaný výsledok žiadúcej, na Slovensku nezrealizovanej analytickej práce. Následne predpokladáme možnosť aplikácie zistení posúdením prípustnosti, možností a podôb rozumných intervencií do identifikovaných spoločenských mechanizmov (www.humannageografia.sk).

Cieľom tohto projektu je integrovať relevantné kvantitatívne miery a výsledky prác vysvetľujúcich priestorovú diferenciáciu slovenskej spoločnosti, skonštruovať a kvalitatívne overiť model predpokladanej typológie na pozadí sa vyskytujúcich interakcií priestorových a sociálnych štruktúr. Multimetodologickým prístupom popísať a vysvetliť individuálne životné stratégie vybranej vzorky obyvateľov, poukázať na kľúčové rozdielnosti v momentoch rozhodovania o individuálnej stratégii s podstatným vplyvom na miesto a región (www.humannageografia.sk).

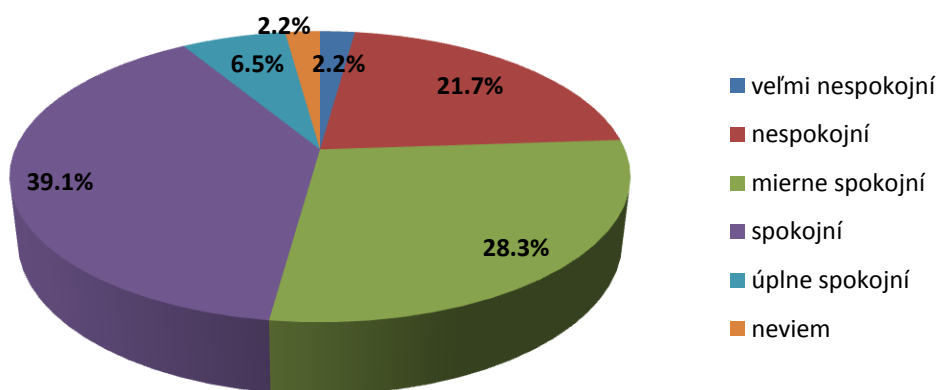
4.2 Príjem a subjektívne vnímanie chudoby domácnosti

Disponibilné finančné zdroje sú citlivým reagentom domácností na prebiehajúce procesy v sociálnej a ekonomickej sfére spoločnosti. Treba dodať, že odvodzovať sociálno-materiálny status jednotlivých skupín domácností iba od príjmov zo zamestnania či iných oficiálnych zdrojov nie je postačujúce, keďže tieto údaje nevytvádzajú v plnom rozsahu

o vlastníctve majetku, o spôsobe života. Do „hry“ vstupujú aj iné neoficiálne zdroje príjmov a majetku (Azudová, 2005).

Graf 8 nám predostiera mieru spokojnosti domácností s ich mesačným príjmom. V rôznej miere spokojných respondentov tvorí 73,9%, nespokojných a veľmi nespokojných 23,9%. Finančné ťažkosti v posledných dvoch rokoch malo 17,4% domácností, s čím sa snažili vysporiadať predovšetkým znížením výdavkov na stravu, kupovaním použitého tovaru namiesto nového, použitím úspor a pomocou od príbuzných alebo známych.

Graf 8: Spokojnosť s príjmom domácnosti

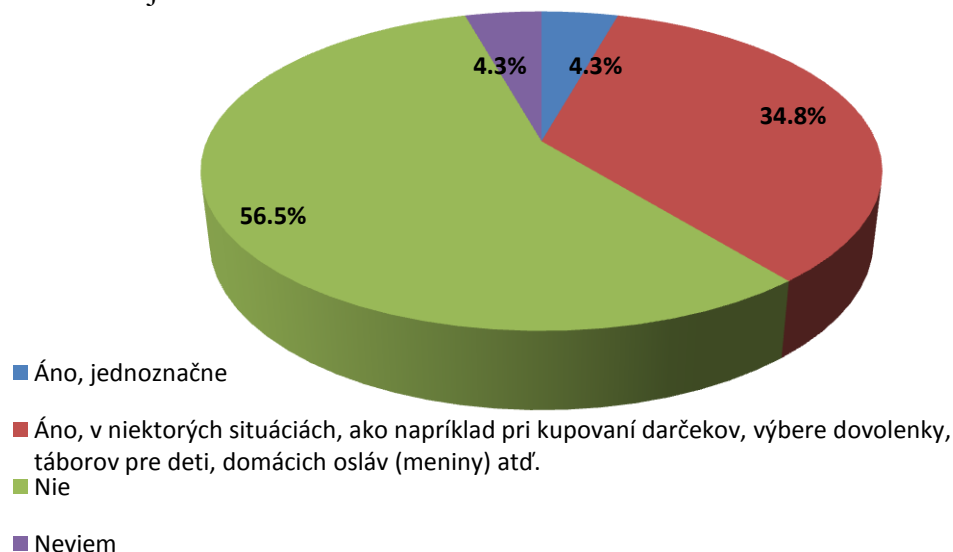
Zdroj: Vlastný výskum

Graf 9 nám podáva informáciu o subjektívnom vnímaní chudoby vlastnej domácnosti. Jednoznačne sa cíti chudobných 4,3% respondentov, v niektorých situáciách 34,8%, necíti sa chudobnými 56,5% a nevie 4,3% respondentov. Pre porovnanie môžeme uviesť výsledky výskumu Rochovská, Horňák (2008) v regióne stredného južného Slovenska, kde v odpovedi na rovnakú otázku „Považujete vašu domácnosť za chudobnú?“ 20 % respondentov odpovedalo „áno určite“, ďalších 28 % respondentov sa považuje za chudobných v niektorých situáciách, napríklad pri kupovaní darčiekov, výbere dovolenky a pod. Za chudobných sa nepovažuje 39 % respondentov, 11 % respondentov nevedelo svoju situáciu posúdiť.

Skúmanie chudoby, hľadanie nových nástrojov na jej meranie predstavuje dôležitý prostriedok pri utváraní stratégií na jej elimináciu, prípadne zmierňovanie v každej demokratickej spoločnosti. Meranie subjektívnej chudoby predstavuje dôležitý nástroj na doplnenie informácií z objektívnych štatistických zisťovaní o vzniknutej nevyhovujúcej situácii jednotlivcov a domácností (Rochovská, Horňák, 2008).

Výsledky výskumu subjektívnej chudoby sú podľa viacerých autorov (Džambazovič, 2007, Danglová, 1997) vždy veľmi silne ovplyvnené štruktúrou skúmanej vzorky. Aj v našom prípade sa mohla táto skutočnosť odraziť na výsledkoch výskumu.

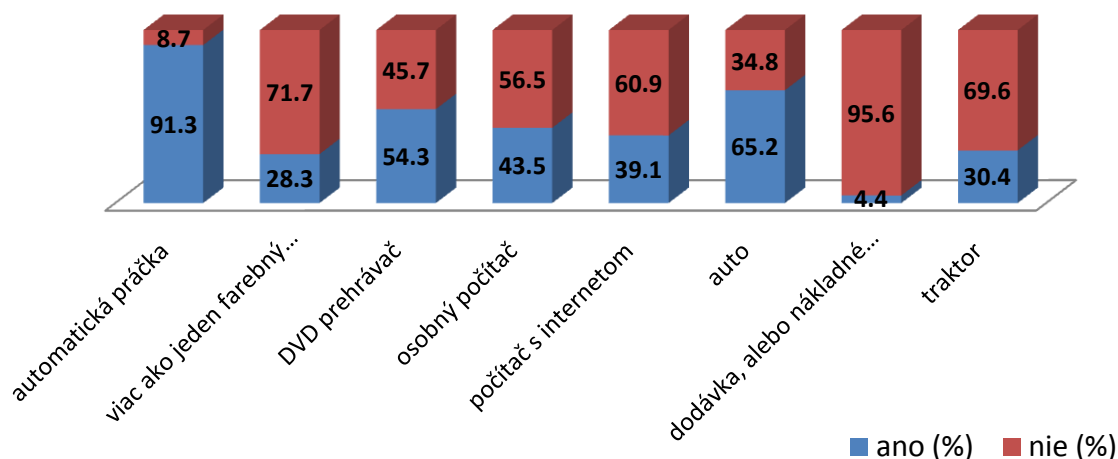
Graf 9: Považujete vašu domácnosť za chudobnú?

Zdroj: Vlastný výskum

Materiálnu stránku vybavenosti domácností obce Novot' hodnotí graf 10. Podrobnejšie za zameriame na kategóriu „počítač s internetom“ a „auto“. Až 39,1 % domácností uvádza, že vlastní počítač s internetom. Podiel domácností s počítačom s internetom je na Slovensku 2,6%, v regióne Orava 1,9% (Horňák, Majo, 2009). Vlastníctvo automobilu uvádza 65,2% domácností obce Novot'. Podiel domácností s automobilom na Slovensku je 31,4% a v regióne Orava 30,2% (Horňák, Majo, 2009). V obidvoch prípadoch podiel v obci Novot' vysoko prevyšuje podiel v rámci Slovenska i samotnom regióne Orava. Treba však podotknúť, že dané ukazovatele za Slovensko i región Orava majú dnes už výhradne historickú hodnotu, keďže pochádzajú z roku 2001. Do pozornosti môžeme ešte dať údaj o podiele domácností vlastniacich traktor.

Graf 10: Vybavenosť domácností

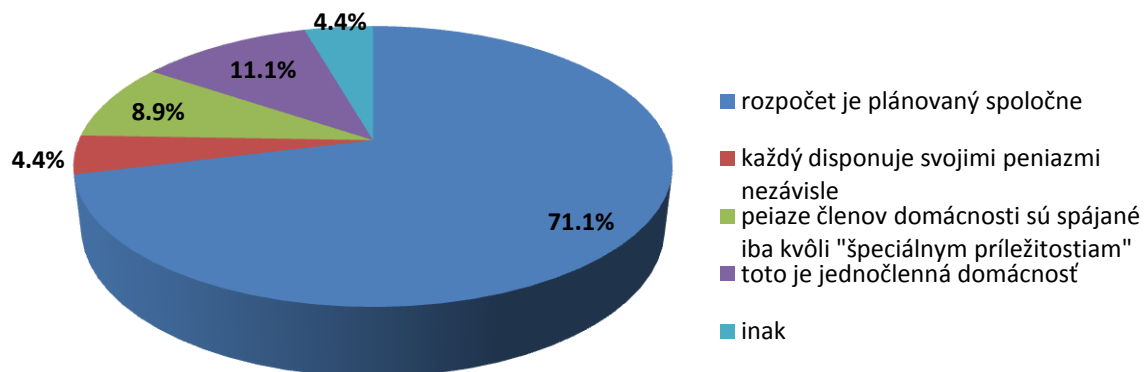

Zdroj: Vlastný výskum

4.3 Výdavky a spotreba domácnosti

Spoločne plánuje rozpočet 71,1% domácností, v takmer 9% sú peniaze členov domácnosti spájané len pre „špeciálne príležitosti“ a v 4,4% disponuje každý člen domácnosti svojimi peniazmi nezávisle. Jednočlenných domácností je 11,1% (graf 11). Priemerne domácnosti za mesiac minú 638,- Eur.

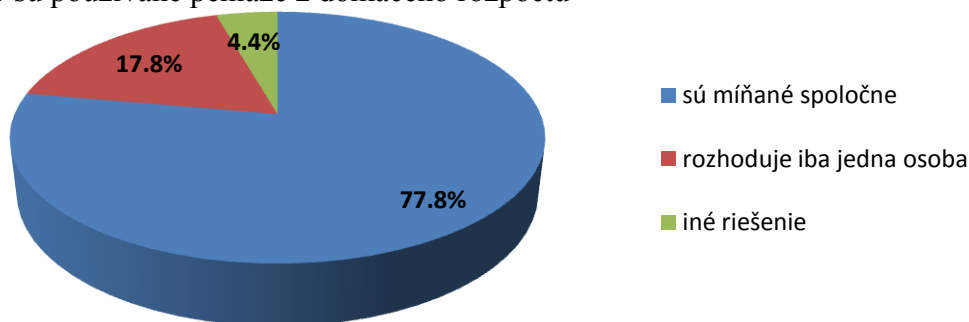
Graf 11: Ako domácnosť plánuje rozpočet

Zdroj: Vlastný výskum

Ako vidíme v grafe 12 takmer v 78% sú používané peniaze z domáceho rozpočtu mŕňané spoločne. V 17,8% respondenti uviedli, že rozhoduje len jedna osoba. Môžeme predpokladať že v tejto skupine sú zahrnuté aj jednočlenné domácnosti.

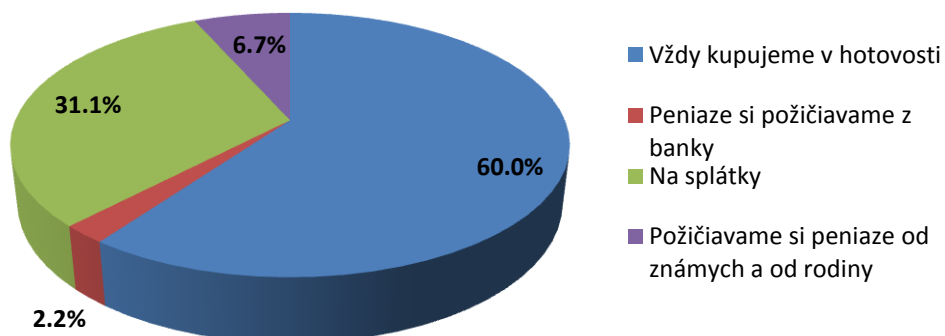
Graf 12: Ako sú používané peniaze z domáceho rozpočtu

Zdroj: Vlastný výskum

O spôsobe hospodárenia domácností nám vypovedá graf 13. Väčšina respondentov uvádza, že drahší spotrebný tovar si zadovážujú kúpou v hotovosti. Týchto 60% domácností teda uprednostňuje šetrenie a následnú kúpu pred zadlžovaním sa, či už splátkovým spoločnostiam, bankám, alebo rodine a známym. Zadováženie tovaru formou splátky volí 31,1% domácností. Formu pôžičky od rodiny a známych volí 6,7% domácností. Domáce ekonomické praktiky prekračujú rámec hľadania čisto ekonomického zisku a smerujú k vytváraniu a udržaniu siete vzťahov, v rôznej miere spájajúcich členov komunity. Tieto siete pozostávajú tak zo zdrojov, ako i z reťaze povinností a záväzkov, vytvárajúcich a udržiavajúcich vzájomnú dôveru, najmä medzi príbuznými (Torsello, 2005).

Graf 13: Forma, akou si domácnosť zadovážuje drahší spotrebný tovar

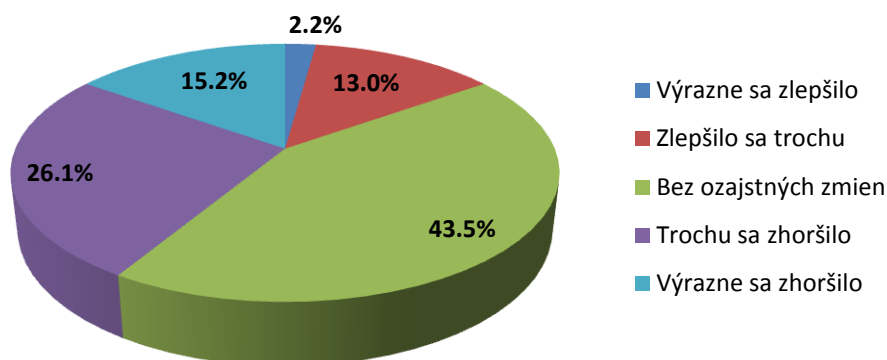

Zdroj: Vlastný výskum

Ako vnímajú respondenti zmeny finančného zabezpečenia v posledných 5 rokoch hovorí graf 14. Len niečo vyše 15% domácností považuje svoju situáciu za lepšiu. Naproti tomu až 41,3% domácností pociťuje zhoršenie svojej finančnej situácie. Žiadnu zmenu nepociťuje 43,5% domácností. Väčšina zmien, negatívne i pozitívne vnímaných, súvisela so zamestnaním, štúdiom detí, výškou dôchodkov alebo úmrtím v rodine. Na otázku „Ako si

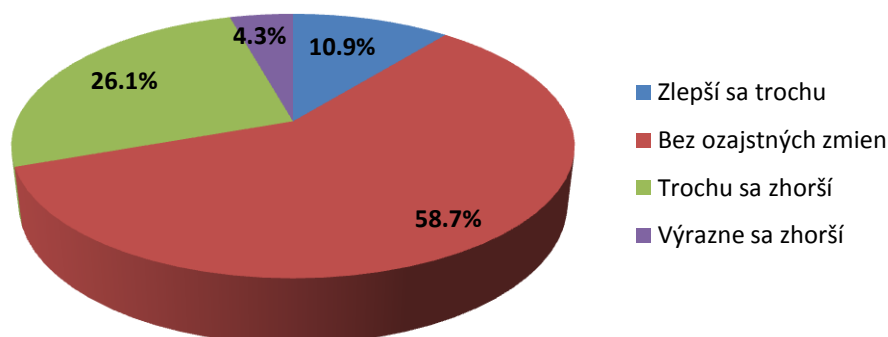
myslíte, že sa finančné zabezpečenie vašej rodiny/domácnosti zmení v nasledujúcich piatich rokoch“ 58,7% uviedlo, že neočakáva žiadnu zmenu. Zhoršenie svojej finančnej situácie očakáva 30,4% respondentov. Mierne zlepšenie očakáva bezmála 11% respondentov (graf 15). Nikto neočakáva výrazné zlepšenie svojho finančného zabezpečenia. Najčastejšie uvádzané dôvody očakávanej zmeny boli štúdium alebo začiatok štúdia detí, obava o zamestnanie a kríza.

Graf 14: Zmena finančného zabezpečenia v posledných 5 rokoch

Zdroj: Vlastný výskum

Graf 15: Predpokladané zmeny vo finančnom zabezpečení v nasledujúcich 5 rokoch

Zdroj: Vlastný výskum

4.4 Poľnohospodárska alebo vedľajšia produkcia potravín

Táto sekcia sa zaoberá poľnohospodárskou činnosťou, alebo inou produkciou potravín, ktorú domácnosť vykonáva. Záhradku pri dome vlastní 82,6% opýtaných a parcelu poľa 69,6% domácností (graf 16). V takmer 90% patria záhradky pri dome výlučne do vlastníctva

domácností, pričom 52,6% respondentov uvádza, že používajú tieto záhradky každý alebo takmer každý deň a 36,8% respondentov približne raz za týždeň. K frekvencii používania isto prispieva i fakt, že sa všetky tieto záhradky nachádzajú pri dome, čiže vo veľmi dobrej dostupnosti. Frekvencia používania poľa je menšia. Len 13,3% respondentov uvádza, že používajú pole každý deň, alebo takmer každý deň. Približne raz za týždeň 23,3%, aspoň raz za mesiac 33,3% a menej ako raz za mesiac 6,7%. Zriedkavo používa pole 23,3% respondentov domácností. I v tomto prípade sme presvedčení, že frekvencia je ovplyvnená lokalitou poľa. Vo vyše 78% sa pole nachádza na inom mieste v rámci obce, v takmer 19% pri dome, v ktorom bývajú. Na otázku „Ak máte pozemok a nepoužívate ho, prečo ho nevyužívate na vedľajšiu poľnohospodársku produkciu?“ respondenti najčastejšie uvádzajú ako dôvod „Nepotrebujem ho“ (20,8%), „Nemôžeme ho používať kvôli zdravotným problémom“ (20,8%), „Prenájom družstvu“ (20,8%) a „Nemáme čas ho používať“ (8,3%).

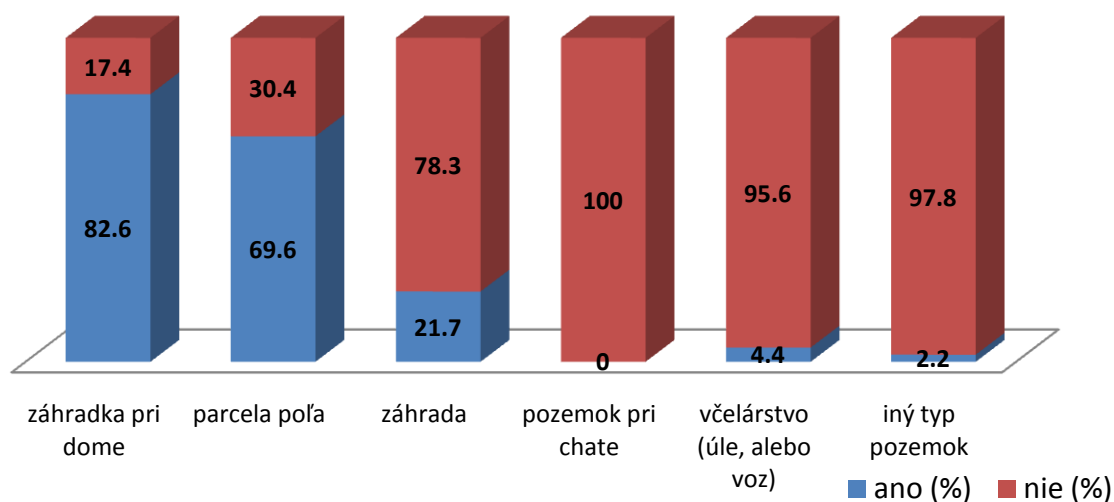
Rozhodnutie investovať prácu do obrábania rodinných pozemkov a záhrad môže byť ovplyvnené potrebami obživy, osobným výkonom alebo kombináciou oboch (Torsello, 2005).

Počet ľudí pracujúcich na pozemku tiež môže byť relatívne vysoký vo vzťahu k ploche pozemku. Avšak ľudia využívajú možnosti deľby práce, aby upevnili rodinné putá a zabezpečili príbuzných plodinami (Torsello, 2005).

Dedinčania sa rozhodujú na základe výnosov, tak v zmysle ekonomického, ako i sociálneho kapitálu, a tento proces môže vychádzať za rámec jednoduchej štruktúry zamestnaní v domácnosti a vzťahu spotrebiteľov k výrobcam. Sociálna úloha záhrad a domácich parciel sa potvrdzuje každodennými aktivitami dedinčanov (Torsello, 2005).

Samotná možnosť urobiť niečo „podľa seba“, ako napríklad v prípade sekundárnej ekonomiky, okrem vedľajších príjmov poskytovala jednotlivcovi silnejší pocit sebarealizácie. Dnes sa nadmerný čas strávený prácou vníma ako niečo, čo odoberá čas a priestor zo spoločenského života jednotlivcov, i keď sa práci stále pripisuje veľká hodnota (Torsello, 2005).

Graf 16: Vlastníctvo pozemkov a včelárstvo

Zdroj: Vlastný výskum

Na otázku „Aká dôležitá je poľnohospodárska produkcia pre domácnosť?“ (graf 17) 77,3% respondentov domácností vybralo možnosť „Zabezpečuje doplnkové jedlo na rodinný stôl“. Takmer pre 16% tvoria tieto produkty základný zdroj jedla pre domácnosť. Na otázku „Predala vaša domácnosť v posledných 12 mesiacoch nejaké produkty, ktoré boli produkované na vašom pozemku?“ len 6,7% respondentov odpovedala kladne a vo všetkých prípadoch to bolo „Individuálne, alebo neformálne priateľom, príbuzným alebo susedom“.

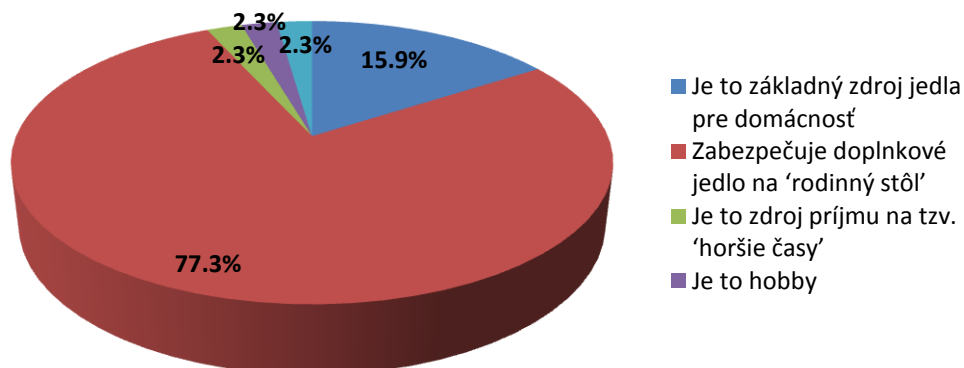
Aj v prípadoch, keď záhradníčenie a obrábanie pôdy poskytuje dôležitý doplnok k rodinnej ekonomike, aj v domácnostiach, kde sa potreba doplnkových zdrojov domácej výroby ostro nepociťuje, obrábanie pôdy, zdroje a práca sa zapájajú do sociálnych stratégií. Cieľom týchto stratégií je upevnenie spoločenských pút a dôvery v rodine. Tieto putá sa určujú starostlivým hodnotením úloh a rolí rodinných príslušníkov, ktoré definujú pravidlá správania, záväzky a očakávania. V tomto momente sa dôvera stáva faktorom pôsobiacim na vzťahy ľudí a spoľahlivosť rodinných príslušníkov (Torsello, 2005).

Prácu mnohí dedičania považujú aj za ekonomickú hodnotu, aj za spoločenský indikátor. Treba však zdôrazniť, že obrábanie pôdy má veľký morálny význam, ak sa spája so stratégiami prežitia domácnosti. Ako príklad možno uviesť mestských obyvateľov v Maďarsku, ktorí pri záhradníčení využívajú svoje mikroparcely, aby vypestovali svoju vlastnú zeleninu alebo dorobili víno (Czegledy, 2001). Neskôr tým ponúkajú dôležité

návštevy, aby zvýšili svoju prestíž a posilnili sieť vzťahov. Naproti tomu záhrady v Királyfe, hoci sú malé, slúžia ako dôležitý doplnok živobytia domácnosti (Torsello, 2005).

Existujú rodiny, ktoré predávajú časť potravín zo svojich rodinných pozemkov a záhrad. To je zjavne niečo viac ako duch „doplňkovej ekonomiky“, ako to definovali klasické antropologické štúdie ekonomiky domácností takmer všade vo svete (Torsello, 2005).

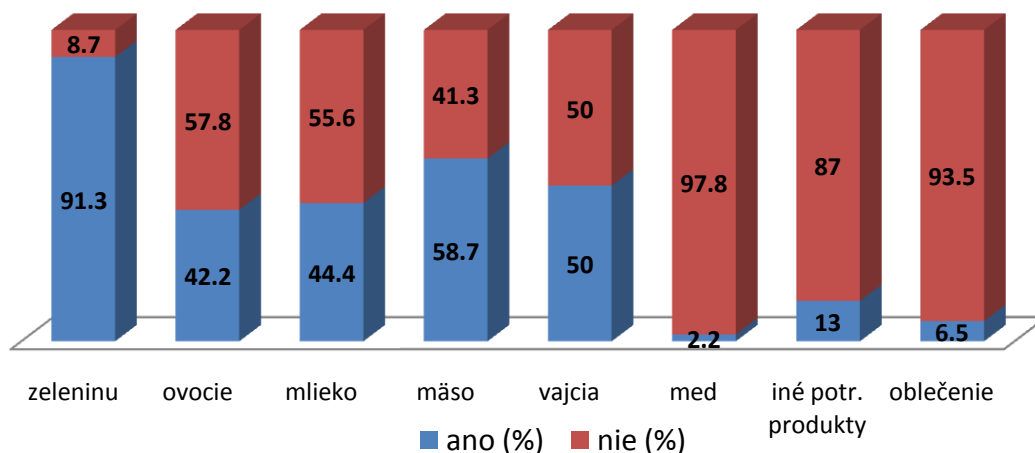
Graf 17: Aká dôležitá je poľnohospodárska produkcia pre domácnosť?

Zdroj: Vlastný výskum

Graf 18 nám podáva ucelenú informáciu, o produkcii jednotlivých surovín v opýtaných domácnostiach. Z grafu je zjavné, že obyvatelia sa najviac zaoberajú výrobou zeleniny (91,3%) a mäsa (58,7%). Tieto výsledky nám len potvrdzujú údaje uvedené v grafe 17, kde až 77,3% opýtaných uviedlo, že pozemky slúžia na „Zabezpečenie doplnkového jedla na rodinný stôl“.

Graf 18: Produkuje?

Zdroj: Vlastný výskum

5 ZÁVER

Hlavným cieľom tejto práce bolo vypracovať komplexnú geografickú charakteristiku obce Novot' s dôrazom na životné stratégie jej obyvateľov. V teoretickej časti práce sa venujeme základným pojmom súvisiacim s problematikou životných stratégií, subjektívnej chudoby a kvality života od rôznych autorov.

Jadro práce tvorí geografická charakteristika polohy, fyzicko-geografická a humánno-geografická charakteristika obce, prehľad histórie a vývoja obce. Na polohu obce nazeráme z matematického, fyzicko a humánno-geografického hľadiska. Vo fyzicko-geografickej analýze sa postupne venujeme geologickým a geomorfologickým pomerom, ďalej hydrologickým, klimatickým a pôdnym pomerom. Na záver tejto podkapitoly charakterizujeme priestor obce vo vzťahu k rastlinstvu a živočíšstvu. Cenné informácie o živote obce z pohľadu minulosti ponúka podkapitola „Vznik a vývoj obce“. Pri komplexnej geografickej charakteristike sme tiež kládli špecifický dôraz na socioekonomickú charakteristiku obce. Doprava, pracovné príležitosti a nezamestnanosť, poľnohospodárstvo a charakteristika obyvateľstva, to sú témy, ktorým pripisujeme rozhodujúci význam pri popise obce.

Prirodzene najväčšiu pozornosť sme venovali podkapitole „Obyvateľstvo“. Považujeme za dôležité poznať dôkladnú charakteristiku obyvateľstva, aby sme mohli porozumieť jeho správaniu a životu v danom priestore. Náboženská, národnostná, vzdelanostná štruktúra, štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia a veku, migrácia obyvateľstva, nám dáva určitý obraz o ľuďoch obývajúcich tento priestor. Na základe tejto charakteristiky a tohto obrazu môžeme predpokladať určité vzory správania.

Sme však presvedčení, že analýza štatistických dát bez reálneho spoznania priestoru nemôže podať presný obraz skutočnosti. Obohatením o kvalitatívne informácie sa ale môžeme k realite viac priblížiť. Na získanie tohto druhu informácií slúžil vlastný terénny výskum, ktorý je zhrnutý v štvrtej kapitole. Analýzou výsledkov dotazníkového prieskumu sme získali vlastné údaje, ktoré doplnili oficiálne štatistické dáta. Venujeme sa oblasti príjmu, výdavkom a spotrebe domácností, vnímaniu chudoby obyvateľmi obce a poľnohospodárskej produkcii

domácností. Tieto informácie sú bezpochyby zaujímavé, dôležité a v mnohých prípadoch aj prekvapujúce.

Vzhľadom na menej početnú vzorku respondentov nemožno vyvodzovať jednoznačné závery o chudobe a kvalite života jej obyvateľov, mohli by byť považované za príliš špekulatívne. Napriek tomu nám informácie z dotazníkov, pobyt v teréne, pozorovanie života v obci a rozhovory s jej obyvateľmi pomohli poskytnúť presnejší a komplexnejší obraz tohto rurálneho priestoru a jeho obyvateľov.

Získané údaje môžu slúžiť k porovnaniu s výskumami podobného zamerania z iných regiónov a na základe ich konfrontácie bude možné vyvodzovať všeobecnejšie závery.

6 SUMMARY

The main aim of this thesis was to evolve complete geographical characteristic of village Novot', with the emphasis on life strategies of its inhabitants. In theoretical part we devote to basic concepts which are connected with problematics of life strategies, subjective poverty and quality of life from different authors.

The core of thesis is made by geographical characteristics of location, physio-geographical and human-geographical characteristics of village, overview of history and development of village. On the location of the village we look on from mathematical, phisio and human-geographical aspect. In physio-geographical analysis we gradually devote to geological and geomorphological approach and also to hydrological, climatic and soil approach. At the end of this subhead we characterize the area of the village in the relation to its flora and fauna. Evaluated information about the life of the village from the former times is given by subhead „Origination and development of the village”. In complete geographical characteristics we also put specific emphasis on socio economical characteristics of the village. Transport, work opportunities and unemployment, agriculture and characteristics of inhabitants, these are the topics on which we put the main importance in description of the village.

Admittedly, the main attention we devote to subhead „Inhabitants”. We consider as important to know disquisitional characteristics of inhabitants, to understand its behaviour and life in given area. Religious, national, education structure, sex structure, age structure and migration of inhabitants give us certain image about the people living in this area. Based on this characteristics and this image we can predict certain behaviour patterns.

On the other side, we believe, that analysis of statistical data without real knowledge of the area can not give the real image of the reality. However, with the beneficiation of the qualitative information we can get closer to it. To get this kind of information we made our own field research which is totalled in fourth chapter. By the analysis of the results from questionnaire research we obtain own data, which appended official statistical data. We devote

to part of estimates, expenditure of households, perception of the poverty by inhabitants of the village and agricultural production of the households. This information is assuredly interesting, important and in many cases also surprising.

In consideration of smaller sample of respondents we can not make unambiguous conclusions about the poverty and the quality of life of inhabitants, it could be considered as overmuch speculative. Even though the information from questionnaires, field work, observation of the life in the village and discussions with its inhabitants helped us to provide more accurately and more complete image of this rural area and its inhabitants.

Obtained data can be used in comparison with the researches of similar trend from different regions and based on its confrontation will be possible to make more universal conclusions.

7 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- ADÁMEK, P., NĚMEC, O. (2005): Kvalita života a realizace principu rovných příležitostí na trhu práce. *Acta Oeconomica Pragensia*, XII, 8, 8-10. ISSN 0572-3043
- AZUDOVÁ, Ľ. (2005): Vývoj sociálnej štruktúry a postavenie domácností v transformačnom procese. *Ekonomický časopis*, 53, 1, 79 – 91.
- BARÁTOVÁ, J. (2007): Vplyv migrácie na súčasnú rodinu (na príklade obce Pitelová). *Slovak Ethnology (Slovenský národopis)*, 3, 304-312.
- BEALL, J., KANJI, N. (1999): Households, Livelihoods and Urban Poverty. Theme Paper 3: ESCOR Commissioned Research on Urban Development. Birmingham, University of Birmingham, 38 s.
- BLAAS, G. (2003): Individual Farmers in Slovakia: Typology, Recruitment Patterns and Sources of Livelihood. *Sociology Slovak Sociological Review (Sociológia Slovak Sociological Review)*, 6, 557-578.
- BLEHA, B. (2005): Migrácia v kontexte populačných prognóz na Slovensku. Naša demografia – Súčasnosť a perspektívy. *Slovenská štatistická a demografická spoločnosť*, Bratislava, 26-32. ISBN 80-88946-39-5
- BUCHTA, S. (2003): Slovenský vidiek na konci dvadsiateho storočia. *Sociology Slovak Sociological Review (Sociológia Slovak Sociological Review)*, 2, 125-140.
- BUCHTA, S. (2007): Možnosti a perspektívy riešenia vidieckej zamestnanosti. *Sociology Slovak Sociological Review (Sociológia Slovak Sociological Review)*, 2, 119-135.
- CZEGLEDY, A. (2001): Urban peasants in a post-socialist world: small-scale agriculturalists in Hungary. In: P. Leonard and D. Kaneff (eds.) *Postsocialist Peasant? Rural and Urban Constructions of Identity in Eastern Europe, East Asia and the Former Soviet Union*. London: Palgrave, 200-220.

- ČAPLOVIČ, J. (1979): Novot'. Historicko-etnografická štúdia. Vydavateľstvo Osveta, n. p. Martin. 1. vydanie. ISBN 70-083-79
- DANGLOVÁ, O. (1997): Podoby chudoby vo vidieckom prostredí južného Slovenska. *Slovak Ethnology (Slovenský národopis)*, 45, 1, 5–25.
- DANGLOVÁ, O. (2004): Dekolektivizácia a stratégie prežitia v postsocialistických poľnohospodárskych družstvách. *Slovak Ethnology (Slovenský národopis)*, 2, 122 -140.
- DANGLOVÁ, O. (2005): Etnologický pohľad na štúdium hodnôt (Hodnoty predmoderného sveta slovenskej dediny). *Slovak Ethnology (Slovenský národopis)*, 4, 361-381.
- DŽAMBAZOVIČ, R. (2006): Rozsah a profil chudoby na Slovensku od 90. rokov po súčasnosť. *Slovenský národopis*, 54, 2, 162–181.
- DŽAMBAZOVIČ, R. (2007): Chudoba na Slovensku. Diskurz, rozsah a profil chudoby. Univerzita Komenského v Bratislave.
- HART, G. (1992): Imagined unities: construction of “the household” in economic theory. Sutti Ortiz (ed.) *Understanding Economic Process*. Lanham: University of America Press, 111-129.
- HORŇÁK, M., ROCHOVSKÁ, A. (2007): Vybrané aspekty kvality života vo vnútorných perifériách Slovenska. In: *Geographia Cassoviensis I*, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 55-60. ISSN 1337-6748
- HORŇÁK, M., MAJO, J. (2009): Orava po roku 1989 – posun od chudoby k prosperite? Medzinárodná konferencia "50 let geografie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci", Olomouc, Česká republika, 10.- 11. 6. 2009.
- HORŇÁK, M., PŠENKA, T. 2009: Priestorové rozdiely v konkurencieschopnosti vlakovej a autobusovej diaľkovej osobnej dopravy na Slovensku. *Systemic economic approaches to self-developing social and economic systems (following the ideas of Academician S.S. Shatalin)*, Jekaterinburg, Ruská federácia, 22.-24. september.

- HUBA, P. (1991): Novot' 300 rokov, Vlastivedná monografia. Neografia, š.p. Martin. ISBN 80-85186-25-X
- IRA, V. (2005): Infraštruktúrna situácia vo vybraných okresoch. In: Ira, V., Pašiak, J., Faľčan, L., Gajdoš, P. (eds.). Podoby regionálnych odlišností na Slovensku. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 179-189. ISBN 80-85544-39-3
- IRA, V., MICHÁLEK, A., PODOLÁK, P. (2005): Kvalita života a jej regionálna diferenciácia v SR. Životné prostredie, 39, 6.
- KOREC, P. (2005): Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004. Bratislava: Geografika, 228.
- LALUHA, I., OŠKOVÁ, S., STANEK, V. (2005): Kvalita života, sociálne nerovnosti a diferenciácia obyvateľstva, Sociológia, 37, 2, 119- 142.
- LAUKO, V.: Fyzická geografia Slovenskej republiky. Mapa Slovakia, Škola, s.r.o., Bratislava, 1. vydanie 2003. ISBN 80-89080-07-3
- MADZINOVÁ, M., ROCHOVSKÁ, A. (2009): Chudoba na Slovensku z pohľadu jedného z národných indikátorov chudoby, s bližším zreteľom na región Oravy. Zborník vedeckých prác doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov "Mladí vedci 2009".
- MICHÁLEK, A. (2000): Chudoba, jej koncepty a geografické dimenzie. Geografický časopis, 52, 231-242.
- MICHÁLEK, A. (2002): Regional aspects of human development in Slovakia. Geografický časopis, 54, 303-318.
- MLÁDEK, J.(1992): Základy geografie obyvateľstva. Bratislava, SPN, 230.
- ODKLADAL, M. (2006): Mobilita Slovákov sa v poslednom období ešte znížila. Hospodárske noviny, Bratislava. <http://hnclub.hnonline.sk>

- PLESNÍK, P. (2002): Fytogeograficko–vegetačné členenie. In Atlas krajiny Slovenskej republiky, Ministerstvo životného prostredia, Bratislava, s. 113.
- ROCHOVSKÁ, A., HORŇÁK, M. (2008): Chudoba a jej percepcia v marginálnych regiónoch Slovenska. *Geographia Cassoviensis* II., 1, 152 – 156.
- SLAVKOVSKÝ, P. (2005): Životné stratégie ľudí spätých s poľnohospodárskou prvovýrobou na Slovensku v 20. a 21. storočí. *Slovak Ethnology (Slovenský národopis)*, 2, 119-134.
- SPIŠIAK, P., DANIHELOVÁ, D. (1998): Niektoré otázky kvality života v suburbánnom priestore Bratislavy. *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae – Geographica*, Bratislava, 41, 155-163. ISBN 80-223-1372-6
- SMITH, A., ROCHOVSKÁ, A. (2007): Everyday lives and the geographies of post-Socialist Transformations. *Geoforum*, 38, 6.
- TORSELLO, D. (2005): Neviditeľné základy dôvery. Domáca produkcia, práca a výmena na slovenskej dedine. *Slovak Ethnology (Slovenský národopis)*, 1, 519.
- VAGAČ, L. (2003): Bytová výstavba, mobilita, zamestnanosť – vybrané súvislosti. Centrum pre hospodársky rozvoj. CPHR. Bratislava.
- WALLACE, C. (2002): Household Strategies: their conceptual relevance and analytical scope in social research. *Sociology*, 36.
- Atlas krajiny Slovenskej republiky, (2002): Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Bratislava. Esprit, spol. s r. o., Banská Štiavnica. ISBN 80-88833-27-2
- Historický lexikón obcí Slovenskej republiky 1970 - 2001, (2003): Štatistický úrad Slovenskej republiky, Bratislava, 508.
- Štatistický lexikón obcí ČSSR 1965, (1966): Ústřední komise lidové kontroly a statistiky ministerstva vnitra, Praha, 668.

Štatistický lexikón obcí SR 1992, (1992): Štatistický úrad Slovenskej republiky v Štatistickom a evidenčnom vydavateľstve tlačív, a.s., Bratislava. ISBN 80-88707-01-3

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, (1977): VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava, 520. ISBN 71-071-77

<http://www.novot.sk/index.php?session=0&action=readtp&id=1108059111> dostupné na internete dňa 13.03.2010

<http://www.cdb.sk/sk/Vystupy-CDB/Mapy-a-data-o-cestnej-sieti/Mapy-okresov/Namestovo.alej> dostupné na internete dňa 28.04.2010

http://www.zssk.sk/fileadmin/dokumenty/slovensko_trate.pdf dostupné na internete dňa 06.06.2010

<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=5843> dostupné na internete dňa 03.07.2010

<http://www.humannageografia.sk/projekt1/anotacia.php> dostupné na internete dňa 13.07.2010

<http://www.humannageografia.sk/projekt1/ciele.php> dostupné na internete dňa 13.07.2010

http://hnclub.hnonline.sk/1-10027830-18196560-k40000_detail-9b dostupné na internete dňa 22.07.2010

PRÍLOHY

Zdroj: www.novot.sk

